

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1886. Andra Kammaren. N:o 20.

Måndagen den 8 Mars.

Kl. 7 e. m.

§ 1.

Justerades protokollet för den 27 nästlidne Februari.

§ 2.

Upplästes och lades till handlingarne ett till Kammaren inkommet protokoll, så lydande:

Protokoll vid sammanträde med de ledamöter af Andra Kammaren, hvilka blifvit utsedde att jemte Herr Talmannen tillsätta Kammarrens kanslipersonal och vaktbetjening, hållet den 8 Mars 1886.

S. D. Uti ingifven, nu uppläst skrift af den 3 innevarande månad hade notarien i Kammarrens kansli, vice härads höfdingen A. Bergendahl anhållit, att för den återstående delen af riksdagen varda från sin berörda anställning entledigad.

Jemte det, med bifall till denna ansökning, Bergendahl från sin nämnda befattning erhöi entledigande, räknadt från och med den 3 i denna månad, utsågo Herrar Deputerade, efter genomgående af inkomna ansökningar,

till *Notarie*:

Kanslisten i Kammarrens kansli Fil. doktorn *Johan Wilhelm Kiellberg*, och i dennes ställe:

till *Kanslist*:

Amanuensen i Kongl. Telegrafstyrelsen *Thorvald Engelhart*, med skyldighet för denne senare att vid uppkommande förfall för någon af notarierna, inträda i tjenstgöring vid Kammarrens protokoll.

Som ofvan

A. E. J. Johansson

§ 3.

För motions afgifvande hade sig anmält Herr *P. Persson* i Isie, hvilken nu aflemnade en motion, om skrivelse till Kongl. Maj:t i fråga om inrättande af en pensionsanstalt för rikets samtliga in-vånare.

Denna motion, som erhöll ordningsnummern 189, begärdes på bordet och bordlades.

§ 4.

Om upphäf-
vande af 2
mom. i 5 §
af Kongl.
förordnin-
gen den 21
December
1857 om
stängsel-
skyldighet
m. m.

Till Kammarens afgörande förelåg Lag-Utskottets utlåtande N:o 31, i anledning af väckt motion om upphäfvande af 2 mom. i 5 § af förordningen om egors fredande mot skada af annans hemdjur och om stängselskyldighet den 21 December 1857.

Utskottet hemställde, att ifrågavarande, inom Andra Kammaren af Herr *Gunnar Eriksson* afgifna motion, N:o 101, icke måtte af Riksdagen bifallas.

Efter föredragning af ärendet anförde motionären

Herr Gunnar Eriksson: Då Första Kammaren redan bifallit Utskottets utlåtande, så kan det ändamål, som jag afsett med min motion, icke vinnas vid denna riksdag. Men jag kan icke underlåta att egna några ord åt Utskottets motivering för afstyrkandet af motionen. Innan jag dock gör detta, skall bedja att få erinra om ett par stadganden i stängselförordningen. 1 § i denna förordning lyder: »Hvar som hemdjur eger, vare pliktig att, medelst hägnad eller vallning eller på annat sätt, om dem hålla sådan vård, att de icke olofligen inkomma på annans egor.» Detta stadgande är i sin grundsats fullkomligt riktigt, men man hinner icke längre ned än till 5 §, förrän frukterna af stadgandet i 1 § helt och hållet eller åtminstone i hög grad omintetgöras eller kullkastas. 5 § lyder: »Utgöras egor, emellan hvilka stängas skall, af skog, utmark eller beteshage å båda sidor, och finnes ena sidan af stängseln märkligen betungas, utan motsvarande nytta; då må, der den sidan ej själf stängseln fordrar, dess stängselskyldighet, efter ty som domaren skäligen pröfvar, nedsättas under hvad i 3 § stadgad är.»

Och nu kommer jag till detta andra mom.: »Finnes emellan egor, som nu sagde äro, ej stängsel; då skall, så länge det förhållande fortfar, den ohägnade marken anses vara till gemensamt mulbete upplåten, der ej annorlunda aftaladt är.»

Genom detta andra moment kullkastas, såsom jag nyss sade, så godt som helt och hållet frukterna af stadgandet i 1 §. Ty då en person köpt ett hemman i den lofliga afsigten att själf få njuta afkastningen af detsamma och således äfven fördelen af den betesmark, som finnes derpå, och om han ytterligare med stora omkost-

nader verkstält skifte på hemmanet för att få gränserna och eganderätten bestämd, så har han gjort det i den afsigten att få veta, hvilka egor han rådde om, och för att med tydliga gränser värna om sin egendom samt äfven för att draga nytta af de betesmarker han har på egendomen. Men detta omintetgöres, som sagdt, helt och hållet genom stadgandet i 2 mom. i 5 §, så länge betesmarken var ohägnad, då den anses vara till gemensamt mulbete upplåten för hvem som helst. Det är således icke egaren ensam, som får nytta af betestillgången, utan alla hans grannar och angränsande byalag när och fjerran, som sätta sig i besittning deraf. Ja, det kan till och med gå så långt, då exempelvis en Åre-bo på våren eller försommaren flyttar sina kreatur öfver till södra stranden af Åresjön, så kan han, om han vill, sedan valla sin boskap i flere mil fram ända ned till Herjedalen, ty på hela denna sträcka möter icke något stängsel. Häraf kan man se frukterna af ett dylikt stadgande som det, som jag vågar påstå orättfärdigt mot eganderätten. Detta 2 mom. rent af uppmuntrar till begagnande af annans betesmark. Ett sådant stadgande kan enligt min tanke icke ur någon synpunkt försvaras; det är ett oförsvarligt ingrepp i eganderättsförhållandena. Med samma rätt, som ohägnad betesmark enligt detta 2 mom. är upplåten till gemensamt begagnande, med samma rätt kan man äfven säga, att höförrådet i ett foderhus, t. ex. en hölada, som icke är försedd med lås, skulle vara till gemensam utfodring åt bygdens alla invånare upplåtet. Jag har därför, och på goda skäl, velat få detta moment borttaget. Utskottet anför såsom skäl häremot, att inskränkning i betesrätten å ohägnad mark redan blifvit vidtagen genom Kongl. kungörelsen den 28 Januari 1876 samt att denna förordning medfört lyckliga resultat i hvad dermed afsågs, nemligen förekommande af skogsförödelse. Det är sant, såsom Utskottet säger, att man i 17 län begärt, att denna kungörelse der måtte tillämpas, men den omständighet, att icke alla län i riket begärt tillämpning häraf, och bland dem äfven Jemtland m. fl., bevisar att den nytta, som ifrågasvarande kungörelse medför, är omtvistad, ty annars hade väl alla län stält sig under den.

Om getterna göra skada före den 15 Juni eller 1 Juli, så göra de nog också skada derefter, så att jag tror att med denna kungörelse ingenting vunnits, och att den nytta, som Utskottet påstår, den medfört, icke i verkligheten förefinnes.

Utskottet yttrar vidare: »Sjelfva den allmänna bestämmelsen om gemensam betesrätt å ohägnad mark synes emellertid Utskottet vara mera till gagn än till olägenhet.»

Kan det vara gagneligt att en granne betar af den andres mark? Det händer att någon kapitalstark person eller ett bolag köper ett eller annat hemman och sätter upp ett större antal kreatur för bedrivande af mejeri- och ladugårdsskötsel. Det kan uppsättas ett vida större antal kreatur, än som kan vinterfödas och sommarbetas på det hemmanet; angränsande grannars betesmarker få då vanligen släppa till betet åt bolagets kreatursuppsättning ända derhän, att för deras egna kreatur ej något bete blir kvar.

Sedan säger Utskottet: »Det skulle för den mindre jordegaren

Om upphäfvande af 2 mom. i 5 § af Kongl. förordningen den 21 December 1857 om stängsel-skyldighet m. m.
(Forts.)

Om upphäf- blifva allt för dyrbart att hålla vallhjon, då kreatursuppsättningen vande af 2 är fåtalig och rågränserna ofta långsträckta.»
mom. i 5 §

af Kongl. Ja, derom kunna meningarna vara delade, och olika orter kräfva förordnän- olika förhållanden. I mina hemtrakter vallas alltid kreaturen, och gen den 21 man skulle hafva föga nytta af dem om de icke vallades, ja man skulle hos oss icke kunna få hem dem från de vidsträckta betes- trakterna hvarje afton för att af dem hemta den nytta, man afser att få af dem. I fjelltrakterna, der skog icke finnes, finnes rätt ofta goda gräsbeten på fjellsluttningarna och i dällderna, men det är med

m. m.
(Forts.)

dem, som med mycket annat: de äro icke så jemnt fördelade. De, som sämre beten hafva, drifva sina kreatur dit, der det finnes bättre, och ej sällan, för att ej behöfva beta egna skogsslätter, få grannens betesmarker offra åt egennyttan. Nu säger man, att den, som lider, kan ju begagna sig af stängselvitsordet, så slipper han intrång. Jag har icke rört vid stängselvitsordet. Hvar och en, som har skogstillgång och vill stänga, kan begagna sig af stängselvitsordet. Det går an att i skogstrakter, men det går deremot icke an i skoglösa fjelltrakter. Der är stängselvitsordet af noll och intet värde. Ty huru mycket man än skulle vilja begagna sig af stängsel i dylika trakter, gör skogsbristen och kostnaden det omöjligt, och stängselvitsordet blir der utan betydelse.

Nu säger Utskottet vidare: »Utskottet vill visserligen icke förneka, att på vissa orter, exempelvis de af motionären framhållna fjelltrakterna, stadgandet om den gemensamma betesrätten kan medföra olägenheter.»

Jag är Utskottet tacksam, för att Utskottet gifvit motionen något erkännande. Det är icke många, som få så mycket af Lag-Utskottet. Men sedan Utskottet uttalat detta erkännande, kommer Utskottet till ett skäl, som är synnerligen märkvärdigt.

Utskottet fortsätter nemligen: »Men just hvad fjelltrakterna beträffar, möter en alldeles särskild betänklighet mot en rubbning af de nu bestående förhållandena, nemligen hänsynen till den inverkan en sådan rubbning skulle kunna utöfva på lapparnes ställning.»

Jag vågar uppställa en fråga till Lag-Utskottets besvarande: hvad har stängselförordningen att göra med lapparnes betesrätt? Efter mitt förmenande, rakt ingenting; stode dessa frågor i samband, då behöfdes icke det Kongl. förslag till Lapplag, som nu ligger på Kammarens bord och behandlas af ett Särskildt Utskott. Men skälen hafva icke räckt till, och därför har Utskottet tagit både möjliga och omöjliga skäl.

Vidare säger Utskottet: »För öfrigt synes man på de orter, der stadgandet verkligen medför någon olägenhet, hafva en i de flesta fall tillfyllestgörande utväg att undvika dessa i de bestämmelser, som meddelas i 19 § af stängselförordningen rörande särskilda öfverenskommelser mellan angränsande jordegare, hvilka ej vilja hålla stängsel emellan sina egor.»

Härmed förhåller sig emellertid på ett sätt, som är mycket lätt att åskådliggöra. Om t. ex. af 10 jordegare 9 skulle vilja valla sina kreatur eller låta dem beta endast på sina egna marker, och dessa 9

derför utlyste ett sammanträde för frågans afgörande, dit också den 10:de jordegaren kallades, och dessa 9 ville ingå en förening så kan den 10:de säga: nej, jag ingår icke i föreningen, ty sådan stängselförordningen nu är gifver den mig rätt till bete på all mark, som icke är hägnad, således äfven på edra betesmarker. Jag har således fördel utaf att icke ingå i föreningen. Huru kan Lag-Utskottet således föreställa sig, att en sådan förening kan komma till stånd?

Jag ber ännu en gång få erinra om, att jag icke alls i motionen vidrört det så kallade stängselvitsordet. De, som hafva skog att stänga med och vilja stänga, de må göra det, men i de trakter, der ingen skog finnes, der är detta vitsord af noll och intet värde. Vill man uppfostra folk till att hysa respekt för eganderätten, så bör detta mom. 2 strykas.

Jag har endast velat hafva detta till protokollet antecknadt; för resten gör jag icke nu något yrkande.

Herr Smedberg: Då den siste talaren icke gjorde något yrkande, kunde det vara öfverflödigt att vidare uttänja denna diskussion, men då jag deltagit i det beslut, som nu föreligger i detta Lag-Utskottets betänkande, så ber jag att få säga några ord.

Det hör väl till omöjligheterna att, i ett land sådant som Sverige med sin mångskiftande natur och sina olika lokala förhållanden, kunna stifta en egofridslag, som vore tillämplig på alla ställen och som vore tillfredsställande för hvar och en. Den nu gällande stängselförordningen af år 1857 söker att i någon mån afhjelpa de olägenheter, som förefunnits till följd af stadganden i 1734 års lag. Denna förordning af 1857 uppställer såsom en allmän regel, att hvar och en, som hemdjur eger, skall om dem taga vård, så att de icke göra skada å annans egor. Sedan kommer såsom ett undantag från den allmänna regeln — och ingen regel gifves utan undantag — att der egor af lika beskaffenhet mötas och den ene yrkar stängsel, till ömsesidigt skydd, så skall stängsel uppföras, och då skola de, som i egoskilnaden hvarandra möta, taga del till hälften i kostnaden. Detta är en rätt väsentlig förändring emot hvad förut var stadgadt. Enligt 1734 års lag var för skogsmarker hemmantalet och för inegor tunnlandet grunden för stängselskyldighetens utgörande. Då kunde en stor jordbrukare få en ganska lång sträcka att hägna, nu deremot blifva de mindre jordegarna mera belastade af denna skyldighet att hålla stängsel, men det finnes dock många af de senare, som äro nöjda med att stängselvitsordet ännu finnes qvar. Vidare äro från stadgandet om stängselvitsordet åtskilliga förbehåll och undantag gjorda för olika slag af egor. Slutligen stadgas, att om någon blir för mycket betungad af stängselskyldigheten utan att hafva någon motsvarande nytta af densamma, så kan hans skyldighet nedsättas under hälften, efter domarens pröfning. Slutligen stadgas i 19 §: »Komma angränsande jordegare öfverens, att stängsel emellan deras egor eller viss del deraf ej upprättas eller hållas skall, ändå att stängsel efter 2 § kunnat äskas, eller att hägnaden ej må fordras så tät att den mot mindre hemdjur, såsom får, getter, svin och fjäderfå,

Om upphäfvande af 2 mom. i 5 § af Kongl. förordningen den 21 December 1857 om stängselskyldighet m. m.
(Forts.)

Om upphäffred gör; upprätten då derom i vittnens närvaro skriftlig förening, vande af 2 med de vilkor i afseende å hemdjurs vård, som öfverenskomna äro, mom. i 5 § och låten föreningen intagas i protokollet hos den eller de domstolar, af Kongl. under hvilka jorden ligger, hvarom aftalet slutet är. Sedan gälle förordningen föreningen äfven mot framtida egare eller innehafvare af samma jord; dock vare ej någon deraf hindrad att sina egor särskildt instänga, om han stängseln ensam hålla vill.»

December 1857 om stängsel-skyldighet m. m.

(Forts.)

Jag tror därför att den förordning som nu finnes tillmötesgår åtminstone de flesta jordegare så långt möjligt är. Att kunna tillfredsställa allas anspråk är ju icke möjligt. Men Herr G. Ericsson sade, att om tio personer vilja ingå en förening, så kan den tionde säga nej och således begagna betet på de öfrigas mark. Nej, det kan lätt förekommas, ty då kunna de nio förcna sig att gemensamt stänga mot den tionde, som då måste deltaga i stängseln till hälften, och sedan har han ingen rätt att släppa sina djur på de öfrigas mark. Jag tror därför att det icke är skäl att göra några rubbningar i den nu bestående förordningen; det är, som sagdt, icke möjligt att åstadkomma en i allo tillfredsställande egofridslag.

Jag anhåller på dessa och de skäl i öfrigt som Utskottet anfört om bifall till Utskottets förslag, hvilket också redan är af Första Kammaren godkänt.

Herr Farup: Att förhållandena gestalta sig olika i olika delar af riket, det är ju alldeles naturligt, men jag tror verkligen att man, vid en lag sådan som denna, äfven bör fästa afseende vid andra delar af riket än just dem, der den kan vara tillämplig. Må hända vore det bäst om man kunde åstadkomma en partiel lagstiftning i detta afseende, men för tillfället torde sådant möta hinder. Enligt min tanke är sjelfva lagen, i fråga om stängselnskyldigheten, i viss mån principlös. På grund af 2 § kan man visserligen tvinga egare af jord, som ligga i rågång mot hvarandra, att stänga, om man nemligen är nog stark dertill och vill underkasta sig den kostnad, som ett stängsel skulle medföra. Men i Norrland, eller norr om Gefle — åtminstone inåt landet — äro egorna i allmänhet så vidsträckt, att sjelfva stängslet skulle blifva vida mera betungande än vallandet.

Om jag icke är stark nog att begagna mig af ett sådant stängselvitsord, så utsättes jag därför för det obehaget, att mina egor ligga öppna för *alla* dem, hvars egor icke äro skilda derifrån genom stängsel, och som vilja låta sina kreatur beta der. — Detta har icke varit meningen med 1857 års förordning om stängselnskyldighet, men man har synbarligen icke tänkt sig huru den skulle komma att tillämpas.

Låt oss nemligen tänka oss egendomar, som ligga i råskilnad med hvarandra utan stängsel, och beteckna dem med n:is 1, 2, 3 o. s. v. till och med 10. N:o 1 har stängselvitsord emot n:o 2, och n:o 2 åter emot n:o 3, o. s. v., men ingen af dessa har stängselvitsord emot n:o 9 eller 10. Egarne af n:o 9 eller 10 kunna alltså obehindrade låta sina kreatur beta på n:o 1, 2 eller 3, der de falla till mycket besvär, och om egarne af dessa hemman ville företaga odlingar eller anlägga gräsvallar m. m. på sin utmark, så måste de

ensamme bekosta allt stängsel för kreaturen från n:o 9 eller 10, ty emot egarne deraf hafva de icke något stängselvitsord. — De ville nog hafva sina egor fredade för kreaturen från n:o 9 eller 10, men de kunna icke tvinga kreaturens egare att deltaga i något stängsel. Annorlunda kan man icke tyda Lag-Utskottets mening. Lag-Utskottet framhåller nemligen, att der mindre egor stöta tillsammans, och der det alltså måste finnas få kreatur, der skulle vallning blifva så besvärlig, att den komme att öfverstiga egarnes krafter. Följaktligen kan man icke tyda nu gällande lag annorlunda, än att n:o 1 skulle ega rätt att beta på n:o 2, n:o 3, n:o 4 o. s. v. och tvärtom, så att betet för alla blef gemensamt. — Och då har en jordegare vid Haparanda rätt att hålla kreatur på alla utmarker sannolikt helt ner till Upland, och äfven tvärt om, ty på hela denna sträcka äro utmarkerna icke skilda genom stängsel. Då det nu, som herrarne veta, i Norrlands fjelltrakter finnas rika beten, så skulle det icke vara otänkbart, att en uplandsbonde kunde fara till Jemtland med sina kreatur för att söka betesmarker, och då vore jordegare der skyldige att ensamme stänga om sina egor, om de ville vara fredade för honom.

Detta är visserligen icke meningen och har aldrig varit meningen med lagen, men det är en nödvändig konsekvens af Lag-Utskottets tolkning och ty värr äfven af Kongl. förordningen den 21 December 1857. Lag-Utskottet säger att stängselvitsord eger rum med undantag af att odlade egor möta grannes utmark, äfvensom med det undantag, som innefattas i paragraf 7 af förordningen. Lag-Utskottet har sålunda säkerligen icke läst 8 §, hvilken har följande lydelse: »Egare af utjord eller urfjell hafve ej stängselvitsord, der ej dylik jord möter eller annan jord, som möter, förut tagit i stängsel del, förhållanden, som med afseende på Norrland snarare äro regel än undantag. Då sålunda Lag-Utskottet baserar sin argumentation på ett förhållande, som mera är undantag än regel, så kan man veta huru den Kongl. förordningen tillämpas eller kan tillämpas.

Vidare säger Lag-Utskottet och hänvisar till 19 §: »För öfrigt synes man på de orter, der stadgandet verkligt medför någon olägenhet, hafva en i de flesta fall tillfyllestgörande utväg att undvika dessa i de bestämmelser, som meddelas i 19 § af stängselförordningen rörande särskilda öfverenskommelser mellan angränsande jordegare, hvilka ej vilja hålla stängsel emellan sina egor.» Utskottet hänvisar således till att genom förening eller tillmötesgående skilja alla tvister. Men om alla tvistigheter afgöras genom förening, hvad skall man då med lagen? Detta Lag-Utskottets sätt att resonnera påminner om en Kongl. förordning, som utkom, så vidt jag minnes, omkring år 1860 eller i början af sextioalet, och deruti meddelas föreskrifter huru en spanmälväg skall se ut för att vara laglig, om någon vill använda densamma för att väga spanmål i mindre partier för att derefter uträkna vigten af större partier, t. ex. hela skeppslaster. Sedan denna Kongl. förordning mycket minutöst bestämt vägens alla delar, så heter det till slut omtrentligen så här: »Denna väg eger endast då vitsord, då både köpare och säljare derom komma öfverens.»

Hvad skall man med en sådan lag. Om båda parterna komma

Om upphäfvande af 2 mom. i 5 § af Kongl. förordningen den 21 December 1857 om stängsel-skyldighet m. m.
(Forts.)

Om upphäfvande af 2 mom. i § 5 af Kongl. förordningen den 21 December 1857 om stängsel-skyldighet m. m.
(Forts.)

öfverens, då behöfves ju ingen lag. Om den gällande Kongl. förordningen om stängselskyldighet m. m. kan lämpa sig för de sydliga trakterna af Sverige, så passar den åtminstone icke för den stora del af Sverige, som ligger norr om Gefle eller möjligen redan norr om Upsala. En revision af förordningen är nödvändig, men nu hjälper det visserligen icke något, om denna Kammarer skulle bifalla motionen, då Första Kammaren redan afslagit densamma. Jag har dock velat till protokollet framhålla dessa mina tankar, ty sjelfva rättsprincipen fattas, enligt mitt förmenande, i den Kongl. förordningen. Förordningen går nemligen ut på att den starkaste skall kunna tvinga den svagare, och då nu motionären sjelf icke framställt något yrkande, vill icke heller jag göra det, då det sannolikt skall blifva gagnlöst.

Herr Näslund: I motsats till en föregående talares, nemligen motionären, åsigt anser jag borttagandet af mom. 2 i § 5 af 1857 års stängselförordning skulle komma att hafva ganska menliga följder med sig, ty just genom tillvaron af detta 2 mom. har gemensamt bete å visserligen skiftad men ej inhägnad mark kunnat begagnas. Om nu ifrågavarande moment borttoges, och en enda delegare satte sig emot begagnande af gemensam betesrätt, hvad blefve då följden? Jo, att stängselvitsordet emot en sådan måste tillgripas, och stängsel omkring den tredskandes till äfventyrs en half mil och derutöfver långsträckta, men i bredd temligen inskränkta skifte måste anbringas, eller ock en hvar af delegarne förse sig med flere vallhjon, ett naturligtvis för hvardera af de olika kreatursslåg som höllos.

Utskottet har derfor, som jag tror, på goda skäl icke ansett sig kunna dela motionärens åsikter, då han i sitt väckta förslag påstår, att »vallning af kreaturen i så väl fjell- som skogstrakterna vore således den enda och i alla afseenden den billigaste och säkraste utvägen, som för deras behöriga vårdande kunde anlitas», utan hemställt, att motionen icke må af Riksdagen bifallas.

Till denna Utskottets hemställan ber jag derfor att få yrka bifall.

Herr Wallmark: Enär den landsdel, jag representerar, i väsentlig del beröres af det lagstadgande, som nu är ifrågasatt att ändra, torde jag deruti böra säga några ord. Jag får dervid upplysa, att den rätt till gemensamt mulbete å oinhägnad skogsmark, som är tillåten enligt ifrågavarande § 5 i Kongl. Maj:ts nådiga Förordning om egors fredande emot skada af annans hemdjur samt om stängselskyldighet den 21 December 1857, anses under närvarande förhållanden vara ganska nyttig och befrämja en jemnare fördelning af betet, än förhållandet skulle blifva, om berörda lag skulle ändras i enlighet med ifrågavarande förslag.

I våra bygder finnas miltals arealer af myrar och skogsmark i ett sammanhang, belägna emellan de större vattendragen, utmed hvilka oftast äro belägna stora byar. Denna skogsmark användes vanligen till bete för närgränsande byars boskapshjordar, och detta förhållande synes kunna försiggå utan nämnvärda olägenheter. Den, som anser sig kunna med fördel inhägnad någon del af sin skogsmark

för att användas till odling eller till bete för husdjuren, kan göra det, då deremot den, som har sämre betesmark å sitt skogsskifte, vanligen betjenar sig af det samfälda betet. Detta sedvanliga bruk hör, efter min öfvertygelse, fortfarande tillåtas, men icke förbjudas.

Vid behandlingen af denna fråga har Lag-Utskottet i sitt betänkande yttrat: »Sjelfva den allmänna bestämmelsen om gemensam betesrätt å ohägnad mark synes emellertid Utskottet vara mera till gagn än till olägenhet. Förhållandena inom vårt land, der jorden på de flesta ställen är fördelad i smärre lotter, å hvilka endast ett mindre antal husdjur kan födas, medgifva icke användande af vallning såsom det regelmessiga sättet att hindra husdjuren från att göra skada å annans mark. Det skulle för den mindre jordegaren blifva alltför dyrbart att hålla vallhjon, då kreatursuppsättningen är fåtalig och rågränserna ofta långsträckta. Derför har också stängselvitsordet blifvit bibehållet. En följd af nämnda förhållande är äfven föreskriften i 2 mom. af 5 §. Borttagande af denna föreskrift skulle, i anseende till svårigheten att använda vallning, antagligen på många orter antingen hindra allt betande å mark af ifrågavarande beskaffenhet eller ock, till skada för skogen, föranleda betydlig tillökning af stängsel utöfver hvad under nuvarande förhållanden eger rum.» Utskottet har med dessa ord »slagit spiken på hufvudet, och ganska väl förstått att taga nödig hänsyn till de olägenheter, denna lagförändring skulle föranleda.

Med det anförda vill jag ingalunda bestrida riktigheten af hvad den ärade motionären och de som med honom instämt hafva anført. Det är möjligt att ifrågavarande lagförändring kan vara nyttig för Jemtlands och Gefleborgs län. Men äfven om så vore förhållandet, är den dock icke nyttig för Norrbotten. Jag yrkar bifall till Lag-Utskottets hemställan.

Herr Gunnar Eriksson: Talaren från Vesternorrlands län säger, att i hans hembygd och orterna deromkring vallningen skulle bli för dyr, derför att man der måste hålla särskilda vallhjon för hästar, särskilda för kor och särskilda för får och getter. Men jag sade ju redan i mitt förra anförande, att den som vill begagna sig af stängselvitsordet mycket väl kan göra det, äfven om detta mom. 2 upphäfves. Hos oss går det vanligen så till, att man hägnar in särskilda beteshagar för hästar och äfven för kreatur der skog finnes att göra hägnad af, men i skoglösa fjelltrakter vallas allestädes kor, får och getter gemensamt. Detta visar emellertid huru olika förhållandena äro på olika orter och huru origtigt det är att samma stängsel-förordning gäller för hela riket.

Herr Magnus Jonsson: Det är ett gammalt ordspråk, som säger att man icke bör spilla krut på döda hökar. Det ordspråket tycker jag motionären bort tillämpa på sin motion och låta den dö i frid. Men då han icke gjort det, ser jag mig nödsakad att med några ord söka vederlägga hans åsigter i frågan. Jag vill då först fråga, huru hans förslag skulle kunna tillämpas i de trakter, der hemmanen i allmänhet äro små och skogslotterna kunna vara delade

Om upphäfvande af 2 mom. i 5 § af Kongl. förordningen den 21 December 1857 om stängsel-skyldighet m. m.
(Forts.)

Om upphäf- på 100, 50 ja till och med 25 alnars bredd och sträcka sig på en vande af 2 längd af $\frac{1}{2}$ ända till nära 1 mil. Men kan man tänka sig möjligheten mom. i 5 § att kunna valla i så små skiften? Motionären sade visserligen i sitt af Kongl. sista anförande, att man kan göra inhägnad för hästar samt låta de förordnin- öfriga kreaturen, såsom kor får och getter, vallas gemensamt af ett gen den 21 enda vallhjon. Att det dock är en ren omöjlighet för en person att December valla alla dessa kreatur på så smala skiften, trodde jag verkligen att 1857 om motionären skulle vara den förste att inse. stängsel- skyldighet m. m.

(Forts.)

Vidare ber jag få erinra om några förhållanden, som uppstått vid afvittring i en socken i min grannes till höger kommittentskap. Vid denna afvittring delades skogen mellan delegarne. Före afvittringen hade sockenboerna haft sina fåbodställen å åtskilliga håll på allmänningen, och vid afvittringen inträffade, att den, som hade sitt fåbodställe på ett håll, fick sitt skogsskifte på ett annat, så att man måste beta sina kreatur på andras skogsområde. Ja, det finnes knappast en enda delegare, som betar sina kreatur på egen mark. Under sådana förhållanden är det snart sagdt omöjligt att, medan man vill begagna betesrätten, taga bort det ifrågavarande stadgandet.

Motionären säger, att lagstiftaren i förordningens 1 § uttalar en af de vackraste grundsatsen. Jag vill medgifva det, men jag tillägger, att han i 5 § 2 mom. sätter kronan på verket. För min del kan jag icke annat än på det varmaste vitsorda de skäl, som Utskottet i sitt betänkande åberopat. Jag skall icke längre upptaga Kammarrens tid, utan endast be om bifall till Utskottets förslag.

Häruti instämde Herr *Göransson*.

Sedan öfverläggningen härmed förklarats slutad, biföll Kammarren Utskottets hemställan.

§ 5.

Föredrogos, hvart efter annat, och biföllos Stats-Utskottets nedan- nämnda Utlatanden:

N:o 17, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition till Riksdagen angående försäljning af förra hospitalssysslomansgården i Linköping.

N:o 18, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående af- söndring af jord från Kungsörs kungsladugård i Vestmanlands län.

N:o 19, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående afsönd- ring af jord från militiebostället Refvinge i Malmöhus län till vapen- öfningsplats för Södra skånska infanteriregementet m. m.;

N:o 20, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående inlösen af den Geschwornen Mathias Griesbachs rättsinnehafvare tillkommande årliga ersättning från statsverket för donerad kronotondespanmål; och

N:o 21, i anledning af två af Kongl. Maj:t till Riksdagen aflättna propositioner angående eftergift af kronans rätt till danaarf.

§ 6.

I ordningen förekom härnäst Stats-Utskottets Utlåtande N:o 22, *Om afskrifning af en kronans fordran å arrende för Lyckeby kronoqvarn.*

Efter föredragning af Utskottets hemställan, att motionen icke måtte till någon Riksdagens åtgärd föranleda, begärdes ordet af motionären

Herr Aug. Peterson, hvilken yttrade: Då jag finner mig belåten med så väl den utredning, som Stats-Utskottet egnat min motion, som ock det slut, hvartill Utskottet kommit, så har jag icke något yrkande att framställa.

Vidare anfördes icke. Utskottets hemställan bifölls.

§ 7.

Härefter företogs till behandling Andra Kammarans Tredje Tillfälliga Utskotts Utlåtande N:o 2 (i samlingen N:o 7) rörande Herr Johan Peterssons i Boestad motion angående skrifvelse till Kongl. Maj:t om utredning rörande svenska statens skuldsättning i utlandet samt kommuners, allmänna inrättningars och bolags obligationslån. *Om utredning rörande Svenska statens skuldsättning i utlandet m. m.*

Utskottet hemställde, att motionen icke måtte till någon Riksdagens åtgärd föranleda.

Sedan denna Utskottets hemställan blifvit uppläst, anförde

Herr Petersson i Boestad: Herr Talman! Mine herrar! Det är må hända något vågadt af mig att ens söka försvara min motion och dess syften, då Utskottet hänvisar till en sådan auktoritet som föregående års Tredje Tillfälliga Utskott och dess betänkande om en motion då i samma syfte; men efter min åsigt äro de ur den nyare nationalekonomiens läror hemtade bevisen, som af Utskottet anfördes, endast obepröfvade teorier, hvilka ej bestå profvet af en sund praktisk och teoretisk granskning; hvarför jag fortfarande tror, att något behöfver göras för att söka bringa de utländska lånen i öfverensstämmelse med de verkliga behofven, så att landet i sin helhet ej deraf kommer i fara att blifva ruineradt, såsom fallet skulle blifva om detta lånesystem skall fortgå allt framgent med oförminskad fart. Och jag tror äfven att en utredning angående de utländska skuldsummornas belopp gent emot landets tillgångar och förmåga att utan allt för stor öfveranstängning kunna klarera räntorna för lånen är af behofvet påkallad; och detta så mycket mer, som man under de senare dagarnes debatt i denna Kammar fött höra så många mot hvarandra stridande uppgifter i detta afseende.

Utskottet afstyrker emellertid motionen utan att medgifva att vi låna för mycket, och tror att den närvarande krisen skall lära oss

Om utredning rörande svenska statens skuldsättning i utlandet m. m. icke göra något yrkande.

Deri ger jag Utskottet fullkomligt rätt; ty det blir väl nöden slutligen, som blir läromästaren. Om Andra Kammaren ej anser att någon inskränkning af den utländska skuldsättningen är nödig, så skall jag

(Forts.)

Herr Thestrup: Då motionären icke framställt något bestämdt yrkande i föreliggande fråga, och jag vid sådant förhållande icke finner nödigt bemöta de delar af hans anförande, deruti han skiljer sig från Utskottet, så får jag, med åberopande af de skäl, hvarpå Utskottets utlåtande sig grundar, anhålla om bifall till Utskottets hemställan.

Efter det öfverläggningen härmed förklarats slutad, biföll Kam-maren Utskottets hemställan.

§ 8.

Om ändring i gällande bestämmelser rörande nämndemans rätt till ersättning för extraförrättningar. Till handläggning förckom vidare Andra Kammarens Tredje Till-fälliga Utskotts Utlåtande N:o 3 (i samlingen N:o 8), i anledning af Herr J. B. Ungers motion, N:o 137, om ändring af bestämmelserna rörande nämndemans rätt till ersättning för extra förrättningar.

Med föranledande af berörda motion hemställde Utskottet i detta utlåtande, att Riksdagen måtte i underdånig skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla, det täcktes Kongl. Maj:t vidtaga sådana åtgärder, att nämndemän för inställelse vid urtima ting för ransakning i brottmål må erhålla ersättning enligt gällande resereglemente.

Efter uppläsande häraf, anförde

Herr Ahlström: Det har här förut vid behandlingen af en annan fråga i afton framhållits, burusom förhållandena inom olika delar af vårt land äro väsentligt olika. Här af följer också, att det onus, hvarom här är fråga, är väsentligt olika i den ena trakten af vårt land emot i den andra. Jag anser icke detta onus vara sär-deles betungande i de orter, der de särskilda tingsområdena icke äro synnerligen stora, men deremot måste man erkänna, att i de trakter, der tingsområdena äro så vidsträckta, att nämndemännen för hvarje tingsresa hafva många mil att tillryggalägga, är detta besvär för dem en verklig tunga. På sådana trakter är dock, som jag tror, ganska vanligt att invid tingsstället bosatte personer, som aflagt do-mareed, då sådant behöfves, fungera såsom extra nämndemän, och detta göra de i flesta fall utan all slags godtgörelse från den ordi-narie, hvilken de sålunda befria från onödiga tingsresor. Hvad vi-dare beträffar de många tingsställen, som äro förlagda i städer och der det är ganska vanligt att ransakningar i brottmål hållas å cell-fängelse, kunna nämndemännen ofta ställa i förbindelse med sina tingsresor en del andra angelägenheter, som de hafva att uträtta i staden. — Om man tager dessa förhållanden i betraktande, tror jag

det kunde vara skäl att göra framställning derom, huruvida icke Kammaren kunde anse det vara tillräckligt, om nämndemännen erhöle *dagtraktamente* för de tillfällen, hvarom här är fråga, och att motionen således endast i den mån måtte bifallas, att man gjorde framställning om tillerkännande af skäligt dagtraktamente för nämndemännens inställelse vid urtima ting för ransakning i brottmål.

Om den mening, jag sålunda uttalat, skulle af Kammaren gillas, föreställer jag mig att det blefve nödvändigt att återremittera ärendet till Utskottet för närmare utredning, men jag skall dock icke framställa något yrkande i sådant hänseende förr än jag sett, om detta förslag vinner anslutning inom Kammaren.

Om ändring i gällande bestämmelser rörande nämndemans rätt till ersättning för extra förrättningar.

(Forts.)

Herr Thestrup: Om Kammaren lika med Utskottet skulle finna det med rimlighet och rättvisa förenadt, att den oegentlighet, som nu förefinnes i ifrågavarande hänseende, utjemnas, måste jag i strid med den föregående talaren anse lämpligt, att den ersättning, som nämndeman tillkommer för inställelse vid urtima ting för ransakning i brottmål, måtte utgå lika så väl i det ena som i det andra hänseendet.

På denna grund vågar jag yrka bifall till Utskottets utlåtande.

Herr Lilienberg: Såsom landtdomare är jag naturligtvis särskildt intresserad af denna fråga. För min del skulle jag icke hafva något emot, om Riksdagen beslöte en sådan skrifvelse, som här är föreslagen, men jag tvekar dock, huruvida det kan vara antagligt, att Första Kammaren, efter den ringa utredning här är åstadkommen, skall kunna bifalla en dylik framställning. Deremot kan jag icke gå in på ett beslut i den rigtning representanten för Malmö föreslagit och hvilket går ut på, att nämndemän endast skulle få ersättning i dagtraktamente, ty i så fall skulle de, der ransakning i brottmål hålles på tingsställe utom domsagan, få mindre ersättning än de nu hafva. Som vi veta, hållas urtima ting i brottmål antingen på det vanliga tingsstället eller, der det rör häktad person, å särskildt tingsställe, som ofta är beläget utom domsagan, eller slutligen, ehuru mycket sällan, å ort, der brottet skett. Då ransakning hålles å särskildt tingsställe utom domsagan, hvilket, såsom jag nyss sade, inträffar vid ransakning med häktad, har nämndeman ersättning så väl i dagtraktamente som för resekostnad, dock endast för den skilnad i väglängd, hvarmed afståndet från hemvisten till tingsstället öfverstiger vägen till den vanliga tingsstaden. Om man nu också icke vill gå fullt så långt som Utskottet, skulle man likväl taga ett steg till förbättrande af nämndemännens vilkor, derigenom att man gaf dem full ersättning för hela väglängden till sådant särskildt tingsställe utom domsagan, der ransakning med häktad blifvit utsatt att hållas.

Det är visserligen en sanning, att der urtima ting hålles i en stad eller på ett ställe, der nämndeman har åtskilligt att bestyra för sina enskilda göromål, så kan det vara väl frikostigt att tillerkänna honom ersättning för sina resor dit, äfven om han der skall inställa sig vid ransakning med häktad person, hvilka, såsom jag

Om ändring i gällande bestämmelser rörande nämndemans rätt till ersättning för extraförrättningar. (Forts.)

nyss nämnde, ofta hållas utom domsagan. Vi få icke heller glömma att härvid taga i betraktande, att nämndemännens vilkor för icke länge sedan blifvit betydligt förbättrade, så till vida som de genom sista resereglementet fått sitt dagtraktamente höjdt från 2 kronor till 4 kronor 50 öre per dag.

Jag skulle därför så till vida vilja instämma med representanten från Malmö, att äfven jag skulle vilja yrka på återremiss, men jag skulle ytterligare vilja hemställa, att Riksdagen i underdånig skrifvelse till Kongl. Maj:t måtte an hålla, det täcktes Kongl. Maj:t vidtaga sådana åtgärder, att nämndemän för inställelse vid urtima ting för ransakning i brottmål, der tinget hålles å annat ställe än den vanliga tingsstaden, må erhålla ersättning enligt gällande resereglemente.

Utskottet har vidare påpekat det missförhållande, som eger rum enligt Kongl. kungörelsen den 17 September 1851 angående ersättning åt nämndemän, då de inställa sig vid urtima ting, som hållas på annat ställe än det vanliga, bestående deruti att vissa af dessa nämndemän erhålla ersättning, men andra deremot icke. Jag vill icke göra någon vidare framställning härom, utan inskränker mig till att yrka återremiss, på sätt jag nyss angaf, och instämmer för öfrigt med representanten från Malmö.

Herr Danielson: Då en sådan motion som nu förevarande äfven var framlagd i fjol i denna Kammare och då behandlades af Stats-Utskottet, är det mycket riktigt, som detta Tillfälliga Utskott nu också anført, att motionen då ansågs beaktansvärd, ehuru det fattades utredning om huru den skulle komma att verka, d. v. s. i hvad mån det erfordrades statsanslag för dess genomförande. Förhållandet är alldeles enahanda äfven vid denna riksdag; det är alldeles outredt så väl af motionären som af Utskottet, i hvad mån statsbidrag komme att anlitas till sådana ersättningar, som här äro i fråga.

Tillfälliga Utskottet i år är äfven af den åsigten, att det vore skäl att afhjelpa denna brist i lagstiftningen, så att nämndemän alltid erhålla ersättning för sitt biträde vid urtima ting för ransakning i brottmål, likasom också att det är orättvist, att en del nämndemän erhöles ersättning för sin inställelse, andra deremot icke. Men då all utredning af kostnaderna saknas, då man icke ser till hvilket sifferbelopp kostnaderna för en sådan förändring skulle uppgå, och en utredning häraf är nödvändig, anser jag Utskottets hemställen ej böra bifallas. Jag tror för min del att det är nödvändigt att återremittera betänkandet, på det att Utskottet om möjligt måtte försöka att åstadkomma en dylik utredning eller, om detta ej låte sig göra, ställa sitt betänkande så, att Riksdagen måtte afåta en skrifvelse med begäran att Kongl. Maj:t ville låta utreda förhållandena och sedermera för Riksdagen annåla frågan. Jag tror att detta är det enda möjliga sättet att få Första Kammaren att gå in härpå, ty om vi nu fatta ett sådant beslut, på sätt Utskottet föreslagit, kommer Första Kammaren helt säkert att afböja det, och då hafva vi icke vunnit något. Vilja vi verkligen hjälpa nämndemännen från den tunga, som nu är i fråga, böra vi återremittera ärendet, ty

om denna Kammare besluter en skrivelse, kan det hända att Första Kammaren äfven lemna sitt bifall dertill.

Jag hemställer sålunda, att Kammaren måtte återremittera frågan i syfte att få den närmare utredd, och, om Utskottet finner att detta öfverstiger dess krafter, att Utskottets hemställan då måtte lyda på en anhållan hos Kongl. Maj:t, att Kongl. Maj:t måtte taga ärendet om hand och låta utreda detsamma, så att de utgifter, som af förändringen kunna finnas nödiga, må komma till Riksdagens kännedom.

Om ändring i gällande bestämmelser rörande nämndemans rätt till ersättning för extra förrättningar.

(Forts.)

Herr *Petersson* i Boestad instämde med Herr *Danielson*.

Herr *Jonsson* i Myre: Herr *Talman*! Då nämndemän enligt nu gällande bestämmelser vid tillfällen, då ransakningar i brottmål hållas å länsceffängelset eller häradshäktet i stad, samt å tingsstad, vid häradsbäkte, som är beläget utom det tingslag eller härad, för hvilket de äro valde, äro berättigade till reseersättning för sin inställelse, dock endast för väglängd som öfverstiger afståndet från deras hemvist till det tingsställe, som är beläget inom det tingslag der nämndeman är vald, så anser jag för min del, att de böra vara berättigade till ersättning för biträde vid alla ransakningar i brottmål å urtima ting. Det finnes nemligen tingslag, der nämndemännen hafva både längre och besvärligare väg till sitt eget tingsställe än de på andra orter varande nämndemän kunna hafva till tingsstället i annat tingslag, eller till ceffängelset, beläget i närmaste stad. Jag anser därför att det vore både billigt och rättvist, om nämndemän erhöle ersättning enligt gällande rese-reglemente för alla brottmålsransakningar vid urtima ting. Jag vill därför för min del i hufvudsak biträda Utskottets förslag med den förändring, att ordet »underdånig» uteslutes, och får jag, med uteslutande af nämnda ord »underdånig», framställa det förändrade förslag, att Riksdagen måtte i skrivelse till Kongl. Maj:t anhålla, det täcktes Kongl. Maj:t vidtaga sådana åtgärder, att nämndemän för inställelse vid urtima ting för ransakning i brottmål må erhålla ersättning enligt gällande rese-reglemente.

Om bifall till detta förslag anhålles.

Herr *Unger*: Såsom motionär må det tillåtas mig yttra några ord i saken. Nämndemännen hafva en ytterst liten ersättning för allt hvad de uträtta. Hvad inställelsen till de ordinarie tingen vidkommer, så hafva de på förhand reda på när den skall ske, hvarför de på förhand kunna derefter anordna sina angelägenheter. Inställelsen vid de urtima tingen inträffar deremot oftast oförmodadt och blir därför mera oläglig och besvärlig, hvarför det synes vara orätt att någon ersättning för dylik inställelse icke utgår. Här har talats om att skilnad bör göras i afseende på ersättningen mellan längre och kortare distanser; men det ligger ju i sakens natur att, om distansen är kortare, så blir ersättningen ringa, hvaremot vid en längre distans till denna ersättning jemväl bör läggas dagtraktamente. Om jag icke vore öfvertygad om det rättvisa i min begäran, så skulle jag vara med om återremiss, om derigenom den goda

Om ändring i gällande bestämmelser rörande nämndemans rätt till ersättning för extra förrättningar. saken bättre befrämjades. Men då jag icke gerna vill föreställa mig att Första Kammaren skall vägra sitt bifall till föreliggande förslag, så tillåter jag mig att till detsamma yrka bifall.

I detta yttrande instämde Herrar *Bengtsson* i Kärrmossen, *Nils-ön* i Vrångebol, *Ohlén* och *Persson* i Helgebol.

Herr Wallmark yttrade: Ifrågavarande förslag om aflöning till nämndemän för inställelse vid urtima ting i brottmål enligt gällande resereglemente anser jag böra af Riksdagen bifallas. Enligt min åsigt skulle detta vara en gärd af rättvisa och billighet från statens sida, ty då den enskilde, som för någon sin angelägenhet begär urtima ting, är pliktig att för inställelsen dervid ersätta nämndens ledamöter, så torde väl också staten rättvisligen böra vid dylika ting göra på samma sätt, helst det väl lärers få anses vara obestriddigt, att ransakningar i brottmål äro en statens angelägenhet.

Herr Talman! Jag ber att på de af motionären och Utskottet anförda skäl få yrka bifall till Utskottets förslag.

Herr Gumælius: Då den ärade representanten från Öland fäst uppmärksamheten på att vi böra affatta vårt beslut i denna fråga så, att det kan hafva utsigt att vinna Första Kammarens bifall, föreställer jag mig, att dervid särskildt bör beaktas, att åt beslutet gifves en sådan form, som öfverensstämmer med det beslut om riksdagsskrifvelser till Konungen, hvilket är fattadt i Första Kammaren, på grund af derstädes väckt motion i ämnet, och sedermera af Andra Kammaren biträdt. Dylika skrifvelser aflätas nu »med undersätlig vördnad», hvaremot »underdånigheten» numera utelemnas. Emellertid har, såsom det nyss påpekades af riksdagsmannen från Vestra Ängermanland, i Utskottets kläm genom någon lapsus insmugit sig ordet »underdånig». Jag instämmer sålunda i yrkandet om bifall till Utskottets hemställan med den ändring allenast, att detta ord — underdånig — får utgå. Jag har heller icke något att invända emot en återremiss, om Kammaren är mera hugad derför, och jag hoppas då, att Utskottet återkommer med ett förslag, hvars form öfverensstämmer med återopade riksdagsbeslutet. Men för närvarande hemställer jag om bifall till Utskottets skrifvelseförslag med den omnämnda ändringen.

Herr Petersson i Eksebo: Jag finner ifrågavarande förslag vara ganska beaktansvärdt. Hvar och en måste finna att den nämndeman, som bor inom ett vidsträckt tingslag, måste vidkännas ganska stora olägenheter vid inträffande urtima ting, dit han oftast nog helt oförberedt måste begifva sig. Man har sagt att extra nämndemän, som bo vid tingsstället, kunna anlitas, men detta kan nämndemannen i regel ej lita på och vågar derför ej stanna hemma, emedan han icke hinner förvissa sig om, huruvida någon extra nämndeman finnes på platsen, som skulle kunna tjenstgöra i hans ställe, och han måste derför företaga resan dit utan afseende på väderleksförhållanden eller om väglaget är aldrig så svårt. För min

del anser jag nämndemannen vara fullt berättigad till ersättning för sådana resor. Man har också yttrat att han borde åtnöjas med blott dagtraktamente. Ja, han finner sig nog äfven dervid; men hufvudsaken är väl ändå att man tillerkänner honom resekostnads-ersättning, ty resorna äro för honom oftast det besvärligaste.

Den ärade representanten på ölandsbänken ansåg att man för frågan skulle hafva bättre utsigt till framgång i Första Kammaren, om den först blefve riktigt utredd beträffande kostnaderna, samt yrkade i sådant syfte återremiss till Utskottet. Men om vi äro ense om att här förefinnes en verklig orättvisa mot nämndemännen, så blir här hufvudsakligen af vigt att denna orättvisa skyndsamt afhjelpes; och då enligt min öfvertygelse det föreliggande förslaget är rättvist, så ber jag att få yrka bifall till detsamma.

Herr Johan Pettersson i Alfvesta: För min del representerar jag en nämnd, som är mera än de fleste besvärad med extra för rättningar. Det har blifvit sagdt att nämndemän hafva ersättning för sin inställelse vid ransakningar med häktade, men i min hemort förflyta icke mera än 3 veckor emellan hvarje lagtima tings sammanträde, hvarför någon sådan ersättning sällan ifrågakommer. Vi hafva, såsom bekant, utom andra ransakningar att handlägga de stora bränvinsförnillningsmålen, hvilka jag förmodar komma att framdeles upptaga ännu mera tid än som hittills åtgått. Då jag för min del anser att hvar och en som innehar en förtroendebefattning bör hafva så mycket ersättning derför, att han ej behöfver vidkännas direkta pekuniära uppoffringar, så yrkar jag för min del bifall till Utskottets hemställan.

Härmed var öfverläggningen slutad. I öfverensstämmelse med de gjorda yrkandena gaf Herr Talmannen propositioner dels på bifall till Utskottets hemställan oförändrad, dels på bifall till densamma med den af Herr Jonsson i Myre under öfverläggningen föreslagna förändring, dels ock slutligen på ärendets återremitterande till Utskottet; och fann Herr Talmannen svaren hafva utfallit med öfvervägande ja för bifall till Herr Jonssons ändringsförslag. Votering blef emellertid begärd och företogs, sedan till kontraposition antagits yrkandet på återremiss, enligt en nu uppsatt och af Kammararen godkänd så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller Andra Kammarens Tredje Tillfälliga Utskotts hemställan i Utlåtandet N:o 3 (i samlingen N:o 8) med allenast den ändring att ordet »underdänig» derur uteslutes, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Om ändring i gällande bestämmelser rörande nämndemans rätt till ersättning för extraförrättningar. Vinner Nej, har Kammaren till Utskottet återförvisat nämnda utlåtande.

Voteringen visade 83 Ja mot 75 Nej; i följd hvaraf Kammaren bifallit Utskottets hemställan, med allenast den förändring, att ordet »underdånig» derur uteslutits; och skulle jemlikt 63 § 3 mom. Riksdagsordningen detta beslut genom utdrag af protokollet Medkammaren delgifvas.

(Forts.)

§ 9.

Föredrogs och lades till handlingarne Stats-Utskottets Memorial N:o 23, i anledning af remiss med öfverlemnande af uppgift å de under år 1885 inträffade förändringar i statsverkets inkomster af för dess räkning utarrenderade kronoegendomar.

§ 10.

Om efterskänkande af en del af arrendena för kronans fastigheter. Företogs till behandling Stats-Utskottets Utlåtande N:o 24, i anledning af väckt motion om efterskänkande för år 1886 af tjugu procent å arrendena för kronans fastigheter.

Under åberopande af den tryckta ekonomiska ställningen inom landet och med förmälan, att ställningen i synnerhet vore svår för dem bland statens arrendatorer, hvilka tillträdt sina arrenden, innan genom Kongl. kungörelsen den 8 April 1871 blifvit föreskrifvet, att arrendeafgifterna för statens egendomar skulle bestämmas i penningar, hade Herr *S. Johnson* i Hvetlanda i en inom Andra Kammaren väckt motion (N:o 175) föreslagit, att Riksdagen måtte medgifva, att för innevarande år 20 procent af arrendet finge efterskännas de statens arrendatorer, som innehafvt sina arrenden före utgifvande af omförmälda Kongl. kungörelse af den 8 April 1871.

Utskottet hemställde emellertid, att motionen måtte af Riksdagen afslås.

Efter uppläsande af denna Utskottets hemställan, anförde:

Herr Sam. Johnson: Utskottets ledamöter hafva visserligen erkänt, att dessa kronans arrendatorer i närvarande stund befinna sig i en mycket bekymmersam ställning, hvilket någon icke heller gerna kan bestrida, men ändå kommit till det resultat att de icke kunnat tillstyrka motionen på den grund, att icke alla arrendatorer vore i behof af den föreslagna nedsättningen i arrendena. Jag kan icke annat än instämma med herrar utskottsledamöter deruti, att så är förhållandet, men min tanke är dock, att de utgöra ett fåtal, dessa arrendatorer, som äro i den lyckliga ställning, att de icke behöfva någon eftergift i sina arrenden, och jag trodde icke att den omständigheten skulle utgöra något hinder från statens sida. Det torde enligt min åsigt vara mycket svårt att utreda hvilka arrendatorer äro i behof

af nedsättning och hvilka icke äro det och därför har jag tagit mig friheten att taga dem i klump. På den tiden dessa arrendekontrakt uppgjordes, gälde hvetet 30 kronor och rågen 20 kronor tunnan, för smöret betaltes 1 krona å 1 krona 25 öre pr skålpund och priset å kreatur var också dubbelt så högt som nu. Under sådana förhållanden synes det mig vara orätt att staten skall pina ut dessa stackars människor, som få sträfva under sådana bördor. Här har i flere dagar talats om svälttullar och nöd och Gud vete allt, men den korporation, hvarom nu är fråga, lider kanske mest af alla. Åtminstone hafva de arrendatorer, som bo i min hemort, större svårigheter att reda sig än någon kan tro, och kanske är förhållandet icke bättre annorstädes.

Om efterskänkande af en del af arrendena för kronans fastigheter.
(Forts.)

Jag skall icke längre upptaga Kammarens tid, ehuru mycket kunde vara att säga i denna sak, utan inskränker mig till att yrka afslag på Utskottets förslag och bifall till min motion.

Herr Schenström: Det är, enligt mitt förmenande, en obestriddlig sanning, att kronans arrendatorer befinna sig i en mycket svår ställning, svårare än någonsin jordegarna sjelfva. Om det är en sanning att jordbruket blifvit högt uppdrifvet, hafva vederbörande ex nobili officio under nuvarande lagstiftning sökt i sin högre proportion höja kronans arrenden, hvadan innehafvarne behandlas vida strängare än de enskilde jordegarnes arrendatorer. Det är allmänt känt, åtminstone i min bygd, att nästan ingen arrendator kan taga sig ut på kronoarrenden. De måste lägga ned egna eller upplånade kapital för att frambringa ett intensivt jordbruk, de hafva således måst bygga ladugårdar och täckdika jorden o. s. v., men ingenting hjälper. För min del kan jag icke annat än biträda Utskottets förslag, emedan det har goda skäl för sig; men jag beklagar, att optionsrätten blifvit borttagen, och jag skulle önska att regeringen toge i öfvervägande, huruvida det icke vore nödvändigt att, med aktgifvande på den gamla regeln, »att arrendatorn i god och ond tid kunde taga sig ut», återinföra denna optionsrätt, hvilket skulle hafva till följd att åtminstone ega hoppet att framdeles återfå frukterna af på arrendena nedlagda kapital. Nu kunna dessa arrendatorer icke ens i god tid hafva sin tarfliga utkomst.

Jag yrkar bifall till Utskottets förslag.

Herr Persson i Vadensjö: Jag kan icke neka till, att jag anser motionären till en del hafva rätt i det syfte, hans motion afser, och af betänkandet finner man ju också, att Utskottet i viss mån erkänt detta, ehuru det slutligen förklarar sig icke kunna biträda motionärens yrkande, att arrendatorer af kronhemman före 1871 skulle erhålla nedsättning i sitt arrende med tjugo procent. Denna begränsning i motionärens förslag förefaller icke heller mig fullt riktig, emedan man härvid lätt kommer i kollision med de kronans arrendatorer, som äro efter 1871, och desse skulle fortfarande blifva lidande på samma sätt som nu de förre, så att jag för min del skulle tro det vara mera skäl att, om ett beslut rörande arrendenas nedsättning skall fattas, utsträcka detsamma till alla

*Om efter-
skänkande
af en del af
arrendena
för kronans
fastigheter.*

(Forts.)

kronans arrendatorer. Hvar och en, som arrenderar en egendom, erlägger vanligen sitt arrende för densamma i spanmål, men undersöker dervid arrendets storlek på så sätt, att han beräknar lösen för den spanmål, han skall erlægga, efter det pris, kontraktet föreskrifver, med tillägg af forsellönen. Men huru ställer sig saken för dessa arrendatorer? Jag har i Kammarkollegium gjort ett sammandrag af markegångstaxorna för hela Sverige. Här af får man se ganska besynnerliga saker. Jag vet nog, att 105 af Kammarens ledamöter nyligen ansett, att man ej kunde erhålla mer än 70 öre för pundet råg, och jag har äfven hört flere talare gå så långt, att de påstått, att man ej skulle kunna erhålla ens detta pris. Om man nu ser till, hvad dessa arrendatorer skola betala till staten, komma de i en mycket skef ställning. Jag skall här blott taga i betraktande huru markegången ställer sig inom Elfsborgs län. Hvarför jag väljer just detta län, är därför, att dess representant är känd både inom Sverige och i främmande länder samt har väl reda på markegångssättningen inom länet och är en man, som både vill och kan sysselsätta sig med och sätta sig i spetsen för frågan om att lindra arrendena för dessa arrendatorer. Jag håller äfven med honom deri, att många af våra jordbrukare lemna af brist hus och hem, och jag förundrar mig ej deröfver. Om man gör en jemförelse mellan dessa spanmålspris, måste man erkänna, att 80 öre, som i allmänhet erhålles för pundet, är bra litet, och ändå finnes det många, som icke lyckas sälja för högre pris än 70 öre pundet. Markegångstaxan för Elfsborgs län utgör enligt Litt. A 2 kronor pr kubikfot eller 12 kronor 60 öre pr tunna. Om en arrendator finge betala efter detta pris, skulle vi antagligen icke få höra några klagomål, ty om han måste gifva endast några öre mera än han kan få, finner han sig nog deri. Men enligt Litt. B gäller rågen 2 kronor 35 öre pr kubikfot eller 14 kronor 80 öre tunnan; och de kunde möjligen finna sig äfven häri, ehuru det blir en skilnad på 5 kronor pr tunna, utöfver nu gällande pris. Men vi kunna gå ännu längre. Under Litt. C finna vi för Elfsborgs län rågen upptagen till 2 kronor 75 öre kubikfoten eller 17 kronor 22 öre pr tunna, efter hvilket pris arrendatorerna måste betala sina arrendeafgifter. Är det då underligt att man hör då både i luften och i jorden? Det blir en betydlig skilnad mot hvad Grefve Sparre nämnde, då de fa betala en förhöjning af 8 kronor 42 öre per tunna råg, således varans dubbla värde.

Nu säger man, att den som gått in på att betala sitt arrende med spanmål, icke blir lidande genom spanmålsprisets fallande. Men arrendatorerna kunde icke ana att, när rågtunnan vid arrendekontraktets uppgörande gällde 9 kronor 80 öre, de nu skulle få betala 7 kronor 42 öre mera än de beräknat. Om man vidare ser till huru förhållandena äro i andra län, finner man att markegångsvärdet t. ex. i Gotlands län är 1 kr. 50 öre per kubikfot råg, således 50 öre lägre än i Elfsborgs län. Äfven i Malmöhus län är värdet lägre, men det kommer sig väl deraf, att vår spanmål är sämre eller också är det några andra orsaker som gjort, att de ledande männen satt markegången dertill.

Jag hemställer därför, om icke motionären vill ingå på en åter-

remiss, så att Utskottet kunde taga i öfvervägande, huru vida man icke i någon mån kunde lindra dessa afgifter; äfven om man icke kan gå så långt som motionären föreslagit, skulle Riksdagen väl kunna bestämma att arrendatorerna finge betala efter Litt. A, eller endast 3 kronor 50 öre mera per tunna än i handeln gällande pris. Äfven billighetsskäl tala för ett sådant beslut. Jag var för 8 dagar sedan hemma och råkade då en arrendator, som omtalade att den person, hvilken egde den af honom arrenderade jorden och som rådde om flera egendomar inom Rönneborgs härad och var bosatt i Köpenhamn, hade varit öfver och talat vid sina arrendatorer och lofvat dem nedsätta arrendeafgifterna med 25 å 30 procent, då han ansåg att de nu hade för höga arrenden. Jag har i dag sett i tidningarna, att egaren af Wrams-Gunnarstorp och Gedsholm, ryttmästaren Tornérhjälm äfven lofvat göra afdrag å arrendeafgifterna. Då nu stora godsegare inom riket frivilligt nedsätta afgifterna, så att arrendatorerna skola kunna sitta qvar och slippa utvandra till främmande land med hustrur och barn, tror jag det icke vore för mycket, om den störste jordegaren, staten, äfven medgäfve sina arrendatorer någon lindring.

Jag anhåller om återremiss.

Herr O. B. Olsson: Stats-Utskottet har erkänt den betryckta ställning, i hvilken arrendatorerna äro. Men vi måste äfven erkänna att icke blott arrendatorer utan jordbrukare i allmänhet och äfven den sjelfständige hemmansegaren kan hafva det lika svårt som arrendatorerna. Om det inom Utskottet hade varit möjligt att utfinna något sätt att åstadkomma den af motionären åsyftade hjälpen, så är jag öfvertygad, att Utskottet skulle hafva varit ganska beredvilligt att begagna en sådan utväg. Men på det sätt motionären föreslagit fann Utskottet hjälpen icke kunna lemnas, då 20 procent afskrifning å samtliga arrendena ju varit orimligt att bevilja. Det finnes nemligen icke så få, som arrendera statsegendomar till ett så billigt pris, att de till och med kunna hafva större inkomst af sina torpare än de sjelfva gifva i arrende. Derjente finnes en hel del arrendatorer, som arrenderat skogsegendomar till ett mycket lågt pris och deraf draga betydande förtjenst. De sålunda, som arrenderat endast jordbruksfastigheter och af sina underlydande uppbära högre afgifter än de sjelfve skola betala till staten samt de, hvilka arrenderat skogsegendomar, hvarpå de förtjena tusentals kronor, böra rätteligen icke hafva något som helst afdrag på sina arrenden. Kaumaren torde sålunda i likhet med Utskottet finna att något sätt att rättast och på ett acceptabelt sätt ordna dessa förhållanden icke lärer kunna utfinnas. Kunde någon utväg i detta afseende tänkas möjlig, så skulle jag ingalunda motsätta mig dess anlåtande. Ty såsom jag redan nämnt, har en del arrendatorer haft större lycka än andra och fått sina arrenden för ett mycket billigt pris, hvilket understundom förr torde hafva åvägabragts, såsom det säges, genom en liten handtryckning till vederbörande. På den tid nemligen boställsdirektionerna hade makt att bortarrendera militieboställen och regementsskrifvarne hade nästan uteslutande beslutanderätt eller rättare

Om efterskänkande af en del af arrendena för kronans fastigheter.
(Forts.)

Om efter-skänkande af en del af arrendena för kronans fastigheter. en rådgifvarerätt så beskaffad, att direktionens beslut sällan afvek från deras mening, hände det att arrenden kunde erhållas synnerligen billigt, och bidrog, såsom Kammaren lätt kan föreställa sig, härtill äfven befintligheten af den s. k. optionsrätten, som gjorde att ut-arrenderingen kunde ske annorledes än å offentlig auktion. Numera tror jag att förhållandena i detta afseende äro vida bättre än förr.

(Forts.)

Jag har sjelf derutinnan någon erfarenhet, emedan jag alltsedan 1882, då den nya Domänstyrelsen tillkom, deltagit i uppskattningen af dessa boställen, och jag är fullt förvissad, att vid alla de uppskattningar, vid hvilka jag närvarit, egendomarne blifvit, så vidt ske kunnat, ordentligt taxerade. Men ganska ofta har inträffat, att arrendatorerna bjudit öfver det maximum, som blifvit vid uppskattningen bestämdt, och ingen kan hjälpa att arrendatorerna i sådant fall bjudit för mycket för sina arrenden. Det finnes äfven köpare af jord, som äro i samma olyckliga belägenhet, så till vida, att de hafva köpt för dyrt och derigenom blifvit ruinerade.

Jag yrkar bifall till Utskottets hemställan.

Herr Grefve Sparre: Sedan jag begärde ordet har den förste talaren på skånebänken yttrat sig och jag skulle kunna helt enkelt instämma med honom. Jag kan intyga, att jag många gånger med sorg sett de olyckor, som inträffat genom kronoarrenden, ty först komma arrendatorerna under isen och sedan borgesmännen. Jag kan därför alldeles icke gifva den siste talaren rätt deri, att arrendatorerna få svara för hvad de åtagit sig, ty då de åtogo sig arrendena, voro förhållandena helt olika mot nu, och jag kan icke anse rätt, att därför att jag under andra förhållanden än de nuvarande ingått ett kontrakt, detsamma skall vara orubbligt. Här har omtalats, att många jordegare efterskänt vissa procent af arrendeaavgifterna. Ja, jag tror att det knappt finnes någon enda jordegare i Sveriges rike, som nu kan få ut hela arrendebeloppet, åtminstone under detta år. Så har fallet varit med mig, att jag måst låta mina arrendatorer leverera mjölk o. d., ty arrendeaavgifterna har jag omöjligt kunnat få ut. Då så är, undrar jag om staten, som, såsom en ärad talare nämnde, är den största jordegaren, nu bör slå döförat till och icke fästa afseende vid förhållanden, som äro utan exempel i verldshistorien. Sedan århundraden tillbaka hafva nemligen lifsmedlen varit i ett jemnt och upphörligt stigande öfver hela verlden, och detta till den grad, att en stor nationalekonomisk författare, Malthus, på sin tid uppsatte en särskild teori: att lifsmedlen tilltogo i matematisk progression, men befolkningen i geometrisk progression, och sålunda kommer den tid, då menniskan icke kan lefva på jorden.

Denna teori och hela hans arbete är mycket känt och har blifvit mycket utlagdt, såsom herrarne veta. Nu öppna sig på en gång stora verldar, hela Norra Amerika med Kanada, och om vi skulle tala om de marker, som der finnas, så gå de till hundratals millioner tunnland, som äro alldeles släta och mycket fruktbara. Vid utställningen i Buda-Pest fick detta ämne en vidlyftig utveckling, och det omtalades att, hvad särskildt blott Kanada beträffade, de

komitéer, som både af Tyskland och England blifvit tillsatta, hade beräknat att arealen uppgick till milliontals tunnland bördig och god jord. Jag har talat vid en ingenjör, som varit i Texas, och han sade, att jorden der var så ytterligt bördig, att man icke kan producera spanmål på den förr än den blifvit utsugen genom produktion af kaffe och bomull under många år. Ty herrarne veta, att när jorden är riktigt fet, så frambringar säden icke något frö, utan blott halm. Hvad som gäller för Norra Amerika och Kanada gäller äfven för Australien, La Platastaterna och Kina, och genom dessa egenomliga förhållanden har den europeiska marknaden blifvit så öfversvämmad, att spanmålen i allmänhet endast gäller hälften mot för några år sedan. Kan man då säga, såsom Herr Ola Bosson Olsson, att det är arrendatorernas eget fel att de hoppat på arrenden och att de icke kunnat förutse hvad ingen människa i världen kunde förutse förrän det på en gång inträffade? Och kan staten slå döförat till och säga: vi bry oss icke om dessa tusentals arrendatorer, det är deras eget fel att de inlåtit sig på affären? Skulle staten vilja göra det, som icke någon enskild jordegare i Sveriges rike gör? Jag vill icke vara med derom.

*Om efter-
skänkande
af en del af
arrendena
för kronans
fastigheter.*
(Forts.)

Hvad angår den siste talarens yttrande, att det finnes åtskilliga, som hafva goda arrenden eller skogsarrenden, så känner jag mycket väl till dessa skogsarrenden, eftersom jag såsom landshöfding och förut såsom ordförande i boställsdirektionen haft mycket att göra med saken. I allmänhet är det icke mycken förtjenst på dessa skogsarrenden. Det finnes fall, då man förtjenar på dem, men det är så obetydligt, att det icke motsvarar den förlust, som man får göra på sitt arrende i öfrigt.

Jag hade gerna önskat att här icke hade talats om de der handtryckningarne. I boställsdirektionen sutto landshöfdingen, regementschefen och ett par officerare, hvilka — åtminstone landshöfdingen, som skulle vara såsom allmänhetens målsman — voro skyldiga att taga saken om hand och se till att allt gick riktigt till. Det var väl kanske litet hårdt att misstänka dessa personer att göra sig skyldiga till något sådant som den ärade talaren antyde.

Herr Ola Bosson Olsson sade vidare: jag kan icke upptäcka något medel, hvarigenom man skulle kunna afhjelpa de öfverklagade svårigheterna. Mine herrar, de måste afhjelpas. Det är alldeles omöjligt att Riksdagen kan med likgiltighet åse något sådant, och på ett eller annat sätt måste staten göra hvad hvarje enskild jordegare är tvungen att göra. Det är icke någon förtjenst alls att göra detta. Jag vill ej höra talas om att det skulle vara en förtjenst att skänka efter arrendeavgifter, ty det är nödvändigt. Jag har icke fått ut arrendet af någon enda af mina många arrendatorer och jag kan icke taga några penningar af dem heller. Skulle då staten säga: vi kunna icke göra något alls? I dess nuvarande form kunna vi visserligen icke bifalla detta förslag. Men jag hoppas att Kammarren med mig skall dela Herr Perssons i Vadensjö anhållan om en återremiss. Om också icke Riksdagen kan fatta något bestämdt beslut, tycker jag dock, att Riksdagen skulle i en skrivelse till Kongl. Maj:t kunna göra en framställning, att från Riksdagens sida hinder

Om efter- icke möter att göra någon nedsättning i arrendena för detta år efter
skänkande den pröfning, som Kongl. Maj:t kan finna lämplig. Kongl. Maj:t
af en del af har nu medelst Domänstyrelsen, landshöfdingarna i länen och de
arrendena särskilda värderingsmän, som tillsätts för länen — i de större länen
för kronans såsom t. ex. Elfsborgs finnas flera värderingsmän för de olika delarna
fastigheter. såsom t. ex. Elfsborgs finnas flera värderingsmän för de olika delarna
(Forts) af länet — utväg att på det sättet för de särskilda fallen föreslå
nedsättning. Detta måste äfven ske. Jag instämmer således i yr-
kandet om återremiss och gör det under den förhoppning, att Stats-
Utskottet ville föreslå en underdånig skrifvelse till Kongl. Maj:t med
tillkännagifvande, att Riksdagen för sin del icke har något emot,
om Kongl. Maj:t för detta år ville medgifva anstånd med krono-
arrendenas inbetalning efter pröfning af i hvarje fall förekommande
omständigheter samt till nästa års riksdag komma med proposition
om jemkning i dessa arrenden.

I detta syfte förenar jag mig i anhållan om återremiss.

Herr Jonson i Fröstorpe: Den siste ärade talaren reste till Amerika och Kanada och slutligen hamnade han i Kina. Jag kunde dock icke följa honom.

Hvad sjelfva frågan angår, så är det alldeles riktigt, hvad den förste talaren, Herr Nils Persson i Vadensjö, sagt eller att markgångspriset i allmänhet är mycket högt och till och med mycket högre, än hvad en arrendator kan få för sin spannmål. Det kan därför icke förnekas, att den föreliggande motionen är förtjent af all möjlig uppmärksamhet och Stats-Utskottet har äfven, såvidt det varit möjligt, sökt att lösa denna fråga på ett tillfredsställande sätt, men det har dervid stött på så stora praktiska svårigheter, att det visat sig nästan omöjligt.

En talare, som också är utskottsledamot, har sagt, att man stött på den stora svårigheten för förslagets tillämpning på alla arrendatorer, att det ännu finnes åtskilliga, som erhållit sina arrenden på 30 år och på billiga villkor, så att man till och med känner många, som hafva så stora arrenden å endast torpen till hemmanen, att de dermed kunna betala hela arrendet. Till följd häraf kom man att tänka på möjligheten af dylik nedsättning i förhållande till det beräknade taxeringsvärdet. Och då man känner att det på åtskilliga ställen finnes arrenden, som gå till 8 procent af egendomens taxeringsvärde, så tänkte man sig, att staten skulle kunna nedsätta en deremot svarande procent af taxeringsvärdet för alla dem, som hade högre arrenden. Men äfven i detta fall måtte, såsom Herr Ola Bosson Olsson påpekat, svårigheter uppstå hvad beträffar skogsarrenden. Ty man känner att förhållandena på åtskilliga ställen gestaltat sig så, att oaktadt en arrendator kan hafva för högt arrende för sjelfva egendomen, så har han fått ett skogsarrende, som till fullo uppväger detta. Jag vet t. ex. en arrendator, som har ett skogsarrende för 500 kronor, men hvarpå han förtjent 8,000—10,000 kronor. Skulle det under sådana förhållanden vara rätt att tillerkänna äfven dem 20 procents afskrifning å arrendet? Sammalunda är förhållandet med dem, som fått så billiga arrenden, att endast torpen betäcka dem. Men deremot finnas andra, som iklädt sig så höga arrenden,

att det vore i högsta grad behjertansvärdt att kunna finna en praktisk utväg, för att bereda dem en afskrifning å arrendet. Men att på det sätt jag redan anfört lösa denna fråga, är nästan en omöjlighet. Stats-Utskottet har icke heller funnit någon utväg till frågans lösning på ett för alla rättvist sätt, ty det vore lika orättvist att den, som har ett skogsarrende, komme i åtnjutande af någon afskrifning, som det är orättvist, att en del arrendatorer betala för mycket. Hvad den enskilde jordegaren angår, så är det lika svårt för honom; men detta hör dock egentligen icke till frågan. Man kan dock taga såsom regel, att enhvar, som har jord, har stora svårigheter att bekämpa. För min del får jag säga, att jag skulle vara den förste att tillstyrka afskrifning af 20 procent, om detta vore praktiskt möjligt.

Men som vi icke funnit något medel, att på ett rättvist och praktiskt sätt lösa denna fråga, så yrkar jag bifall till Utskottets hemställan.

Herr Persson i Vadensjö: Orsaken hvarför jag åter begärt ordet var ett yttrande af Herr Ola Bosson Olsson samt af Herr Magnus Jonson.

Jag ber få upplysa att jag med mitt yttrande icke ville säga, att arrendatorerna icke behöfde få någon lindring, utan mitt yttrande gick litet längre, emedan jag vet att arrendatorerna i medeltal få betala 3 kronor 50 öre pr tunna mer än priset gäller i marknaden. Jag sade äfven att det icke var godt för arrendatorerna att veta, att markegången tio år efter det de arrenderat sina egendomar skulle stiga högst betydligt öfver gällande pris, så att de på sina ställen skulle få lemna två tunnor säd i stället för en. Det var detta skäl som jag särskildt velat betona och lägga Stats-Utskottet på hjertat, ifall man genom en återremiss kunde för dessa arrendatorer vinna någon lindring. Hvad deremot beträffar, att optionsrätten skulle vara så farlig, så tror jag, att om den komme att återinföras i sin gamla form — det var nemligen år 1875, som den upphörde för statens domäner — det icke skall dröja många år förrän domänintendenterna i hela Sverige komma att till Kongl. Maj:t framställa klagomål öfver det systemet, men förmånsrätt till arrende efter taxering af egendomen är någonting helt annat. Nu deremot är förhållandet, att om värdering icke är åsatt egendomen, så utlyses auktion å egendomen och eger arrendatorn rätt att öfvertaga denna efter högst gjorda anbud.

Då den gamla optionsrätten upphäfdes, stiftades bolag bland de rikare arrendatorerna, hvilka utan afseende på kostnaderna arrenderade egendomar. Det finnes t. ex. i närheten af min hemort en egendom, som heter Tullstorp, en half mil från Landskrona, på hvilken under dessa 8 sista år varit icke mindre än 9 arrendatorer. Sålunda har denna egendom genom den fria konkurrensen gått från den ena till den andra, som ingenting egt. Arrendepriiset på egendomen gick upp ända till 38 å 39 kronor pr tunnland.

Jag tror icke heller att den ärade talaren på skånebanken kan hysa något misstroende till domänintendenterna eller de personer, som hafva taxeringen sig anförtrodd. Jag åtminstone anser att dessa personer fullgöra sina åligganden på det mest ärliga och samvets-

Om efterskänkande af en del af arrendena för kronans fastigheter.
(Forts)

Om efter-skänkande af en del af arrendena för kronans fastigheter. granna sätt och åsätta egendomarne de arrenden, som de böra hafva; och då behöfver man ju icke befara att staten skall göra någon förlust. Innan jag lemnar ordet, får jag anhålla att i protokollet få infördt efterföljande uppgifter (Bil. A). Jag gör detta emedan jag tror att en stor del af Kammarens ledamöter icke satt sig in i dessa förhållanden. De få sålunda tillfälle att närmare taga reda på de olika markegångssättningarne. Det är en känd sak, att arrendatorerna på kronans egendomar äro de hårdast tryckta och någonting måste göras för dem. Om det också icke blir gjordt i dag, skall väl i en snar framtid denna fråga erhålla sin lösning.

Jag yrkar fortfarande återremiss.

Häruti instämde Herr *Andersson* i Plöninge.

Bil. A.

Utdrag från 1885 års markegångstaxa för nedanskrifne län.

L ä n.		Litt. A.		Litt. B.		Litt. C.			
		kr.	ö.	kr.	ö.	kr.	ö.	kr.	ö.
Stockholms	Råg	1 70	—	1 99	—	2 32	—	—	—
	Korn	1 65	—	1 84	—	2 06	—	—	—
	Hafre	1 15	—	—	—	—	—	—	—
Upsala	Råg	1 58	—	1 93	—	2 29	—	—	—
	Korn	1 50	—	1 73	—	1 94	—	—	—
	Hafre	1 14	—	—	—	—	—	—	—
Södermanlands	Råg	1 85	—	2 —	—	2 40	—	—	—
	Korn	1 80	—	1 94	—	2 16	—	—	—
	Hafre	1 12	—	—	—	—	—	—	—
Östergötlands	Råg	1 85	—	2 20	—	2 54	—	—	—
	Korn	1 75	—	2 —	—	2 16	—	—	—
	Hafre	1 13	—	—	—	—	—	—	—
Jönköpings	Råg	2 07	—	2 32	—	2 79	—	—	—
	Korn	1 97	—	2 06	—	2 31	—	—	—
	Hafre	1 05	—	1 24	—	1 27	—	—	—
Kronobergs	Råg	1 88	—	2 24	—	2 75	—	—	—
	Korn	1 68	—	1 84	—	2 21	—	—	—
	Hafre	— 89	—	—	—	—	—	—	—
Kalmar	Råg	1 75	1 60	2 20	1 95	2 56	2 31	—	—
	Korn	1 75	1 70	1 85	1 80	2 14	2 09	—	—
	Hafre	— 95	— 95	—	—	—	—	—	—
Gotlands	Råg	1 50	—	1 86	—	2 29	—	—	—
	Korn	1 50	—	1 86	—	2 15	—	—	—
	Hafre	1 09	—	—	—	—	—	—	—
Blekinge	Råg	1 85	—	2 25	—	2 64	—	—	—
	Korn	1 85	—	1 95	—	2 14	—	—	—
	Hafre	1 —	—	—	—	—	—	—	—

L ä n.		Litt. A.		Litt. B.				Litt. C.				
		kr.	ö.	kr.	ö.	kr.	ö.	kr.	ö.	kr.	ö.	
Kristianstads	Råg	1 90	—	—	—	2 28	—	—	—	2 63	—	—
	Korn	1 82	—	—	—	2 13	—	—	—	2 21	—	—
	Hafre	1 20	—	—	—	1 46	—	—	—	1 48	—	—
Malmöhus	Råg	1 95	—	—	—	2 23	—	—	—	2 57	—	—
	Korn	1 90	—	—	—	2 04	—	—	—	2 19	—	—
	Hafre	1 27	—	—	—	1 47	—	—	—	1 51	—	—
Hallands	Råg	1 90	—	—	—	2 17	—	—	—	2 52	—	—
	Korn	1 70	—	—	—	1 90	—	—	—	2 05	—	—
	Hafre	1 10	—	—	—	1 30	—	—	—	1 35	—	—
Göteborgs o. Bohus	Råg	2 —	—	—	—	2 30	—	—	—	2 65	—	—
	Korn	1 90	—	—	—	2 05	—	—	—	2 17	—	—
	Hafre	1 15	—	—	—	1 30	—	—	—	1 36	—	—
Elfsborgs	Råg	2 —	—	—	—	2 35	—	—	—	2 75	—	—
	Korn	2 —	—	—	—	2 15	—	—	—	2 23	—	—
	Hafre	1 05	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Skaraborgs	Råg	1 80	—	—	—	2 15	—	—	—	2 49	—	—
	Korn	1 70	—	—	—	1 85	—	—	—	2 11	—	—
	Hafre	1 06	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Vermlands	Råg	2 05	—	—	—	2 30	—	—	—	2 68	—	—
	Korn	1 85	—	—	—	2 08	—	—	—	2 21	—	—
	Hafre	1 21	—	—	—	1 27	—	—	—	1 34	—	—
Örebro	Råg	1 80	Nerike.	Bergs-	Nerike.	Bergs-	Nerike.	Bergs-	Nerike.	Bergs-	Nerike.	Bergs-
	Korn	1 70	1 85	lagen.	2 05	lagen.	2 10	lagen.	2 44	lagen.	2 48	
	Hafre	1 02	1 04	—	1 14	—	1 18	—	1 23	—	1 26	
Vestmanlands	Råg	1 69	—	—	2 07	—	—	—	2 39	—	—	
	Korn	1 63	—	—	1 88	—	—	—	2 07	—	—	
	Hafre	1 06	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
Kopparbergs	Råg	2 10	—	—	2 36	—	—	—	2 78	—	—	
	Korn	1 88	—	—	2 01	—	—	—	2 31	—	—	
	Hafre	1 29	—	—	1 23	—	—	—	1 38	—	—	
Gefleborgs	Råg	1 95	Gest-	Hel-	Gest-	Hel-	Gest-	Hel-	Gest-	Hel-	Gest-	Hel-
	Korn	1 77	rik-	sing-	rik-	sing-	rik-	sing-	rik-	sing-	rik-	sing-
	Hafre	1 25	land.	land.	land.	land.	land.	land.	land.	land.	land.	land.
Vesternorrlands	Råg	2 05	—	—	2 30	—	—	—	2 78	—	—	
	Korn	1 95	—	—	2 —	—	—	—	2 44	—	—	
	Hafre	1 40	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
Jemtlands	Råg	1 09	Jemt-	Herjeå-	Jemt-	Herjeå-	Jemt-	Herjeå-	Jemt-	Herjeå-	Jemt-	Herjeå-
	Korn	— 86	land.	dalen.	land.	dalen.	land.	dalen.	land.	dalen.	land.	dalen.

Om efter-
skänkande
af en del af
arrendena
för kronans
fastigheter.
(Forts.)

Om efter-
skänkande
af en del af
arrendena
för kronans
fastigheter.
(Forts.)

L ä n.		Litt. A.		Litt. B.		Litt. C.							
		kr.	ö.	kr.	ö.	kr.	ö.	kr.	ö.				
Vesterbottens	Råg	2	30	—	—	2	43	—	—	2	94	—	—
	Korn.....	2	14	—	—	2	32	—	—	2	73	—	—
Norrbottens	Råg	2	21	—	—	2	47	—	—	2	83	—	—
	Korn.....	2	17	—	—	2	31	—	—	2	61	—	—

Rätt utdraget intygar: Stockholm och Kongl. Kammarkollegii aktuariiekontor den 8 Mars 1886.

N. F. Nilson.

Herr Pehrsson i Törneryd yttrade: De dåliga konjunkturen, som på senare tider varit rådande för landtbrukarne i vårt land, hafva betingat en sådan framställning som denna. Man bör därför icke förundra sig öfver densamma. Motionärens goda syfte lär väl ingen vilja bestrida; men man torde vara berättigad betvifla, huruvida sättet för dess uppnående är det lämpligaste. Motionären har, såsom redan upplysts, föreslagit en lika stor nedsättning för alla arrendatorer, oberoende af om deras arrenden äro höga eller låga. Att biträda ett sådant förslag kan väl icke gå an. Om man verkligen vill åstadkomma en nedsättning i arrenden för kronans arrendatorer i allmänhet, så kan det väl ske först efter en utredning, som visar hvilka af dem en sådan nedsättning bör tillgodokomma och hvilka som å andra sidan icke böra vara berättigade till en sådan, emedan de icke behöfva densamma. Det är en af oss alla känd sak, att på samma gång det finnes arrendatorer, som för närvarande göra betydliga förluster på sina arrenden och icke med sina inkomster på egendomen kunnat betala arrendet, under de två senare åren åtminstone — och det är desse som med motionen åsyftas — så finnes det också andra, som haft rätt goda inkomster. Orsaken dertill har varit, att dessa arrendatorer haft derjemte goda så kallade skogsarrenden.

Ett sätt att lösa denna fråga torde möjligen vara att Riksdagen afsänder en skrivelse till Kongl. Maj:t med begäran om utredning. En återremiss af betänkandet skulle väl icke kunna ske under annan förutsättning än att man begärde att få ett förslag från Utskottet, som åsyftade en sådan skrivelse. Men då Första Kammaren redan godkänt Utskottets hemställan, lär det icke vara skäl att framställa ett sådant förslag som återremiss, emedan derigenom ingenting vinnes. Jag hemställer därför om det kan vara skäl att längre upptaga tiden med ifrågavarande ärende.

På grund af hvad jag nu anført ber jag att få yrka bifall till Utskottets förslag.

Herr Granlund: Då i den ort, jag bor, det finnes en betydlig mängd boställen, efter hvad jag tror mer än i någon annan del af

riket, skall jag, dertill anmodad af många beklagansvärda arrendatorer, bedja att få yttra några ord. Mine herrar, det är så att man icke genom bifall till motionärens förslag kan göra något för denna fråga. En afskrifning af 20 procent för alla arrendatorer kan icke vara lämplig, emedan arrendeförhållandena äro så olika i förhållande till de tider arrendena öfvertogos. De arrendatorer, som fingo sina arrenden under den gamla tiden, då de förvaltades af boställsdirektionerna och bortauktionerades på 30 år, stå sig med få undantag ganska bra, men de som fått sina arrenden efter den tid, då militieboställena indrogos till staten, äro ganska mycket att beklaga, ty då uppdrifvos arrendena alldeles för högt. Jag känner sådana, som på sina arrenden hafva uppoffrat allt det lilla de hade och dertill ruinerat sina anförvandter. Man invänder nu, att de hade icke behöft taga dessa arrenden; det är deras eget oförstånd, de få bära skulden för, men vi böra komma ihåg, att det var en besynnerlig fläkt och önskan att erhålla dessa arrenden på 20 år, som rådde vid den tiden, som åstadkom en betydlig förhöjning i arrendeafgifterna, emot de normala som eljest var rådande, men nu ser man följderna. Nu kunna de icke reda sig och för att blifva fria försumma de att ställa borgen efter de föreskrifna fem åren. Nya auktioner hafva således måst utlysas och arrendena betydligt gått ned, så att jag tror icke, att de arrenden, som bestämts under de senaste 3 å 4 åren äro så farliga. De arrendatorer, som fått sina arrenden under mellantiden äro deremot mycket beklagansvärda. Dertill kommer den ofantliga prisskillnad å spanmålen, som nu är rådande emot då maximi- och minimiarrendena för dessa arrendatorer bestämdes. Huru skall det vara möjligt för en arrendator, att nu betala sitt arrende efter spanmålsprisen, som voro gällande för 8 å 10 år sedan. Och om en arrendator nu icke kan fullgöra sitt arrende och han därför måste undergå utmätning, så kan inträffa, att dubbla kvantiteten af hans inliggande spanmål försäljas för att gälda det arrende i spanmål han är skyldig betala staten, ty han får ej leverera spanmålsarrendet in natura, utan betala det kontant efter ett markgångspris kanske nära dubbelt emot hvad han kan sälja till, om han ens kan sälja sin å bostället skördade spanmål. Jag tycker staten icke bör vara för hård i det fallet utan söka efterfölja många enskilda jordegare, som nedsatt somliga 10, andra 20 procent i arrendena. Det går emellertid icke, att, såsom motionären föreslagit, efterskänka 20 procent för alla, ty det finnes arrendatorer, som hafva skogs- och fiskarrenden hvilka icke behöfva nedsättning, och en del stora kronoarrenden på kungsgårdar m. m., der arrendena äro så billiga, att arrendatorerna på dem kunnat blifva förmögna, ej heller tror jag att de arrenden, som under de senare åren blifvit inropade, äro för höga. Derfor anser jag det bästa torde vara en återremiss i syfte att erhålla en utredning huru en billig nedsättning eller lindring bör beredas statens arrendatorer.

Jag yrkar bifall till förslaget om återremiss i detta syfte.

Herr O. B. Olsson: Jag begärde ordet med anledning af Herr Nils Perssons yttrande att det skedde en så stor orättvisa mot de

Om efterskänkande af en del af arrendena för kronans fastigheter.
(Forts)

Om efter- arrendatorer, hvilkas arrenden voro bestämda i spannmål. Jag vill
 skänkande upplysa den ärade talaren om, att vid de allra flesta arrenden be-
 af en del af stämnes arrendesumman dels i spannmål och dels i kontanta pen-
 arrendena ningar och för många arrenden i *hufvudsakligen* kontanta penningar.
 för kronans Det är endast militieboställena som hafva mest spannmål och endast
 fastigheter. (Forts.) något kontanta penningar. Tro icke herrarna att på den tid, då
 dessa arrenden bestämdes, penningen hade ett högre värde i för-
 hållande till spannmålen än nu. Det var temligen högt, emedan span-
 målen stått högre i pris under de föregående åren. Då man nu
 tager medelmarkegångspriset för de senaste tio åren, så är det klart
 att de arrendatorer, som tidigare fingo arrendena bestämda i spannmål,
 äro mera lyckligt lottade än de, som fingo dem bestämda i penningar
 just till följd af det förhållande, i hvilket spannmålen och penningen
 nu stå till hvarandra.

Herr Talman! Jag yrkar fortfarande bifall till Utskottets förslag
 och tror det icke tjenar något till att yrka återremiss, ty som en
 talare redan påpekat har, Första Kammaren redan bifallit Utskottets
 förslag, och då kan jag icke förstå, hvartill ett yrkande på åter-
 remiss skall tjena.

Herr Grefve Sparre: Då Första Kammaren redan bifallit Ut-
 skottets förslag, så torde det kunna synas, som om en återremiss icke
 kunde tjena till något. Efter mycken tvekan, om det vore möjligt
 att nu göra något åt frågan, har jag dock uppsatt ett förslag till
 skrivelse, som jag ber få uppläsa. Då det nämligen är Utskottets
 skyldighet att, derest båda Kamrarna stanna i olika beslut, försöka
 sammanjemka dem, och Utskottet, derest mitt förslag skulle blifva
 denna Kammarens beslut, skulle blifva i tillfälle att bättre än nu
 kunnat ske precisera förslaget, så föreslår jag: att Riksdagen måtte
 i skrivelse till Konungen, med tillkännagifvande att Riksdagen för
 innevarande år medgäfvit en nedsättning i arrendena för kronans do-
 män, efter pröfning af förhållanden för hvarje fall, med högst tjugo
 procent, anhålla att Kongl. Maj:t behagade efter behörig utredning
 till nästa Riksdag aflåta proposition om sådan ändring i arrenden af
 domänerna, att arrendets utgörande möjliggöres. Jag har med af-
 sikt i den första punkten hemställt, att Riksdagen måtte besluta en
 nedsättning med tjugo procent för i år. Jag vet väl, att sådant nu
 är omöjligt, då Första Kammaren redan afslagit motionen, men, om
 detta blefve denna Kammares beslut, har åtminstone Utskottet anled-
 ning att söka sammanjemka de olika besluten. Utskottet kan upp-
 taga den senare frågan och sammanjemka så, att Riksdagen kan be-
 sluta aflåta en skrivelse till Konungen. Ordföranden i Domänsty-
 relsen har sagt mig att den erforderliga utredningen skulle kräfvat
 en längre tid. Då kan Konungen, efter att hafva hört vederbörande,
 komma med en proposition om beviljande af rabatt. Det är kanske ej
 möjligt att handla på annat sätt. Jag erkänner i likhet med en talare
 på skånebänken att på något ställe arrendatorerne kunna göra en
 vinst på sina arrenden. På många ställen tror jag dock icke, att
 detta blir fallet. Derom torde Domänstyrelsen blifva i tillfälle att
 yttra sig. I det län, jag tillhör, finnas det icke *många* ställen, der

arrendatorerne skola göra någon vinst genom tjugo procents ned-sättning i arrendeafgiften. Men det kan ju, såsom talaren på skåne-bänken nämnde, finnas några. Om utredningen verkligen fordrar så lång tid som flera år, så anser jag, att det är bättre att staten låter en och annan af arrendatorerne göra en vinst än att från alla ut-kräfva den sista skärfven, hvilket alltid medför ruin för dem och förluster för statsverket. Hvarför efterskänka jordegare nu under alla förhållanden något å arrendeafgifterna? Jag antager nemligen, att det icke är någon jordegare i Sverige, som icke gjort det. De göra det icke af gentillesh, utan emedan de veta, att, om de pressa ut af arrendatorn den sista skärfven, de förderfva och utsuga arrendatorn, medan arrendatorn utsuger gården. Dertill kommer, att arrendatorn alltid får ställa borgen för arrendets fullgörande. Således blifva icke endast arrendatorerne, utan äfven borgesmännen olycklige. Det kan icke ligga i statens intresse, att dess jordegendomar försämras. Jag tror, att denna fråga är af den vikt, att, då den nu blifvit väckt, Riksdagen icke kan låta den falla, och om mitt förslag, som kanske icke är så väl hopkommet, kommer till Utskottet, antager jag, att Utskottet vid försök till sammanjemkning äfven skall finna lämpligare ord och bättre form åt min tanke. Jag tillåter mig således att, med erkännande af bristerna i mitt förslag, anhålla om proposition derå.

Om efter-skänkande af en del af arrendena för kronans fastigheter.
(Forts.)

Herr J. Rundbäck: Herr Talman! Mine Herrar! Det är helt naturligt, att hvarje kronoarrendator skall i dessa tider hafva en mycket bekymmersam ställning. I min hemtrakt har jag också många gånger hört att de beklaga sig. Den ene kan icke sälja sin råg till antagligt pris. Den andre kan icke ens sälja så stort parti korn, som åtgår till folkets aföning. Det är gifvet att de stå i en svår dilemma, vare sig de betala sitt arrende i penningar eller i spanmål. Ty hvarifrån skola de få penningar, om de icke kunna sälja sin spanmål. Det måste på detta sätt komma en tid, då kronan får sjelf taga emot spanmålen af dem.

Med afseende på dessa förhållanden ligger det en omständighet regeringen till last, den nemligen, att hon tog bort städjan med dess maximum och minimum. Så länge städjan existerade, så betalades hon i förskott, och då kunde arrendatorerna bättre stå sig. Nu deremot drifvas arrendena upp till en onaturlig höjd.

Jag har en tid varit ombud vid värderingar å kronans boställen och jag har alltid varit af den åsigten, att arrendena borde vara låga. Men hvad tjenar det till att fastställa låga arrendevärden, när spekulanterna bjuda högt ändå? Om herrarne gå till domänförvaltningen, skola herrarne finna att nästan alla, som sedan år 1878 arrenderat kronans egendom, redan stupat och äro förbi. Och anledningen, till att så många blifvit ruinerade, är det att städjan blef borttagen.

Den förmånsrätt, Nils Persson omförmålde, torde ock vara en orsak till en sämre ställning för flere arrendatorer; men för närvarande synes det mig vara det enda sättet, om man skall uträtta något, att taga frågan på det sätt, Grefve Sparre föreslagit. Och om

Om efterskänkande af en del af arrendena för kronans fastigheter. man verkligen vill hjälpa, så skall man icke dröja till nästa år, utan gripa sig an just nu. Ty annars komma många både arrendatorer och borgesmän att gå omkull.

Det vore förfärligt om ingen skulle kunna hjälpa dem. Staten är dock en rik husbonde, men kan det oakadt ingenting göra för dem, utan vill mäta ut det sista öret, fastän vi dock veta att arrendatorerne icke kunna hafva något, under sådana tidsomständigheter som de närvarande!

(Forts.)

Men, säger man, arrendatorerna få skylla sig sjelfva, ty deras anbud har varit för frivilligt. Ja väl, mine herrar. Men ingen enskild man skulle på sina arrendatorers förhoppningar kunna vara känslolös för deras ruin.

Jag yrkar, som sagdt, bifall till Herr Grefve Sparres förslag.

Herr And. Persson: Ingen vill förneka att icke arrendatorerna af kronans egendomar hafva en mycket bekymmersam ställning. Och om man kunde nedsätta arrendevilkoren för dem, som hafva öfver höfvan höga arrenden, så tviflar jag visst icke på att icke Riksdagen skulle vara villig att härtill lemna sin medverkan. Men icke bör detta ske på det sätt, som motionären föreslagit, — och det är heller icke ett sådant yrkande som Grefve Sparre afser, — efter som motionären inskränker sitt förslag till arrendena före år 1871. Nu veta vi att dessa arrenden äro satta i spanmål. Men de, som efter denna tid tid arrenderat kronoegendomar, och hvars arrenden äro satta i kontanta penningar, äro väl ingalunda i någon bättre ställning?

Grefve Sparre har sagt att Utskottet kan sammanjemka Kamrarnes beslut, om hans skrifvelseförslag blir af denna Kammare antaget. Då emellertid Första Kammaren fattat beslut om rent afslag, så tror jag icke att en sådan sammanjemkning kan åstadkommas. Och jag är dessutom öfvertygad att Talmannen icke en gång kan framställa proposition å Grefve Sparres förslag, efter som enligt detta förslag en nedsättning skulle begäras för *alla* kronans arrendatorer, och således äfven för dem, som emottagit sina arrenden efter år 1871. Men detta vore ju att väcka en alldeles ny fråga, ty härom föreligger icke något i motionen.

Oakadt således Herr Jöns Rundbäck förklarade att icke något annat kan göras än att bifalla Grefve Sparres förslag, så tror jag dock icke att detta kan leda till målet.

Jag vill nämna, att jag mottagit åtskilliga skrivelser från arrendatorer af statsdomäner, hvori de ombedja mig att hvad på mig ankomma understödja motionärens förslag. Men då jag tog detsamma i närmare skärskådande, fann jag genast svårigheten, ja omöjligheten att på ett fullt rättvist sätt utföra det med hänsyn till att förhållandena äro så olika på olika orter, så att, under det motionärens framställning i flera fall har fullt fog för sig, det å andra sidan obestriddigt finnes arrendatorer af statsdomäner, som hafva så billiga arrendefgifter, att det icke vore något rimligt skäl att nedsätta dem. Jag hade tänkt att man skulle gå till väga på annat sätt och i det afseendet uppgjort ett förslag, som det varit min afsigt att framställa till proposition. Men jag vill och kan icke göra det, emedan det

går utöfver hvad motionären föreslagit, i det jag nemligen vill att en allmän nedsättning skall medgifvas de arrendatorer, der arrendebeloppet öfverstigit det af vederbörande föreslagna uppskattningsvärde.

Jag skall emellertid taga mig friheten uppläsa det, endast för att det i en framtid må kunna tagas i öfvervägande af dem, som finna det deraf förtjent. Det lyder så: »Att Riksdagen ville medgifva en nedsättning för år 1886 af 20 proc. i arrendebeloppen för de fall, der vid utarrendering af statsdomäner det befunnits, att arrendefgifterna öfverstigit det af vederbörande uppskattningsmän föreslagna arrendebelopp; dock så, att, der denna nedsättning skulle verkat så, att arrendefgifterna komme att understiga hvad sålunda före utarrenderingen föreslagits, afgiften för år 1886 fastställdes till nyss nämnda före utarrenderingen föreslagna belopp».

Det torde nemligen vara en känd sak att mångenstädes arrendebeloppen väsentligt öfverskridit de af vederbörande uppskattningsmän föreslagna, och det är i fråga om dylika hårdast tryckta arrenden som jag anser en nedsättning i afgifterna vore af billighet och rättvisa påkallad. Jag anhåller emellertid icke om proposition å detta förslag, enär sådan utan tvifvel skulle af Herr Talmannen vägras. I det skede frågan nu befinner sig står ingenting att göra, och jag är derföre nödsakad att, ehuru ogera, anhålla om bifall till Statsutskottets förslag.

I detta yttrande instämde Herr *Magnusson*.

Herr Folke Andersson: Ehuru jag mycket väl inser att för närvarande ingenting kan göras, men som jag temligen noga känner till huru det förhåller sig med ifrågavarande arrendatorer och deras tryckta ställning, skall jag anhålla att få yttra några ord. Det finnes flere kronoegendomar, som äro utarrenderade till så höga belopp, att arrendatorerne icke mäktat bära dem. Också hafva bland innehafvare af kronoarrenden i den trakt jag bor icke mindre än tre eller fyra redan gjort konkurs, och borgenärerne hafva nödgats öfvertaga arrendena. Som bevis på till hvilken grad dylika arrenden kunna stiga, vill jag nämna att ett arrende å ett halft mantal, som för några år sedan endast utgjort omkring 500 kronor, numera sprungit upp till omkring 800 kronor, hvilket också gjort att innehafvaren de sista åren gjort konkurs, och borgesmännen hafva måst öfvertaga arrendet och kämpa nu med stora svårigheter. Under sådana förhållanden, och då många innehafvare af här omnämnda arrenden ovilkorligen måste gå sin undergång till mötes, vore det högst önskligt, om för framtiden åtgärder kunde vidtagas för att få dessa missförhållanden undanröjda. Då emellertid, som saken nu står, för närvarande ingenting kan åtgöras, vill jag icke göra något yrkande.

Herr Dahn: Jag skall ej, som en talare på elfsborgsbänken, gå utomlands för att hemta stöd för motionens syfte, ty jag har just i dagarne i bref från min hemort fått underrättelse om att en der

Om efter-skänkande af en del af arrendena för kronans fastigheter. (Forts.)

såsom mycket duglig jordbrukare känd person, som arrenderar en kronoegendom, måst låta hela sin ladugårdsbesättning gå under klubban för att skaffa penningar till betalning af arrendet. Jag skall därför yrka bifall till Grefve Sparres förslag med tillägg af följande ord: »dock så, att det af vederbörande uppskattningsnämnd bestämda minimiarrendet icke öfverskrides».

Herr Gumælius: Från elfsborgsbänken har nyss blifvit yttradt — och det i två särskilda repriser och under två olika former — att ingen jordegare underlåtit att under de nuvarande tryckta förhållandena gifva sina arrendatorer eftergifter i fråga om arrendebeloppen, under det på samma gång det påståendet gjordes, att ingen arrendator ordentligt kan betala och betalar sina arrenden i år. Mot uppgiften om en sådan ställning, som skulle sätta Sverige i jembredd med Irland och der rådande förhållanden, ber jag dock få inlägga min gensaga. I den ärade talarens påstående ligger mycket ofverdrift. Ätminstone känner jag personligen åtskilliga arrendatorer, som i år vederbörligen betalt sina afgifter; och jag skulle halft föreställa mig, att vi litet hvar här i Kammaren känna ett eller annat sådant exempel.

En föregående riksdag yttrade, om jag icke missminner mig, samme ärade talare, då det var fråga om försäljning af de smärre kronoegendomarne, att en sådan åtgärd vore olämplig bland annat därför att, om än arrendena voro låga då, de nog skulle gå upp snart. Nu åter uttalar han sig, som vi nyss hört, i en helt annan rigtning; nu äro kronoarrendena allmänt för höga. Till viss grad kan jag emellertid gifva honom rätt i fråga om behovet af en nedsättning i afgifterna och instämmer med min länskamrat deri, att mångenstädes förhållandena verkligen kunna vara så behjertansvärda, att hjälp är önskelig. Dock tror jag icke att Kammaren gerna på rak arm kan godkänna ett yrkande, som förslagsställaren själf karakteriserar såsom ofullständigt och illa hopkommet. Jag tror att om vi nu skulle så raskt fatta ett beslut uti ifrågakomna afseende, det skulle visa sig på många ställen vara i tillämpningen olämpligt och orättvist. På andra ställen skulle det vara omöjligt att tillämpa med hänsyn till arrendatorer, jemförliga med dem, som här närmast afses, men hvilka dock icke kunna få tillgodonjuta en sådan nedsättning i arrendet.

Jag kan således icke annat än hemställa om bifall till Stats-Utskottets förslag.

Herr Grefve Sparre: Efter hvad jag erfarit af Stats-Utskottets ledamöter har jag icke mycken förhoppning om att mitt förslag skall komma att vinna afseende. Jag skall således icke längre vidhålla detsamma, utan instämmer med dem, som yrkat återremiss helt simpelt. Jag tror, att Kammaren bör återremittera ärendet för att visa att Kammaren icke vill, såsom Stats-Utskottet gjort, slå döförat till, då det är fråga om billiga och rättvisa anspråk. I en särskild motion, som jag skall väcka och hvilken torde komma att till ett Tillfälligt Utskott hänvisas, skall jag framställa förslag om aflåtande

till Kongl. Maj:t af en skrivelse om nedsättning af arrendevilkoren, sedan erforderlig utredning af hithörande förhållanden egt rum, och jag hoppas att på detta sätt få saken under pröfning. Af vigt för mig är det emellertid, att regeringen måtte finna, att Kammaren behjertande må finna ett stöd för de åtgärder, som Kongl. Maj:t kan finna lämpliga att vidtaga med hänsyn till de olika arrendatorerne, så att Kongl. Maj:t kan gå så långt, som rättvisan och klokheten medgifva för att förebygga de stora förluster, som utan tvifvel komma att drabba kronan genom att arrendatorerne tvingas att ut-suga domänerna. En hvar känner mycket väl, huru förluster och svårigheter kunna uppstå, då man måste öfvertaga en missvårdad jordegendom.

Om efter-skänkande af en del af arrendena för kronans fastigheter.
(Forts.)

Jag anholder, att Kammaren måtte visa sitt behjertande af den föreliggande frågan genom att återremittera ärendet till Utskottet.

Herr J. Rundbäck: Då jag instämt i det af Grefve Sparre framlagda förslaget, men han nu återtagit detsamma, ber jag jemväl att få återtaga mitt förra yrkande. Vi hafva hört, att Grefve Sparre ämnar väcka en motion i ämnet, som torde komma att remitteras till ett tillfälligt Utskott, och jag tror, att frågan på detta sätt kan redan vid innevarande riksdag bringas till en lycklig lösning. En återremiss anser jag deremot ej tjena till något.

Herr Dahn: Jag återtager mitt yrkande.

Herr Lyttkens: Då Grefve Sparre förklarar, att han redan vid denna riksdag ämnar väcka en motion i ämnet, som kan hänvisas till behandling af ett tillfälligt Utskott, så torde det vara tids nog att, sedan detta Utskott afgifvit sitt utlåtande, Kammaren visar sitt behjertande af de ifrågavarande arrendatorernes ställning. Att Kam-maren nu skall visa sin goda vilja genom att återremittera ärendet till Stats-Utskottet, tror jag icke tjena till något, ty följden deraf skulle endast blifva den, att Utskottet inkommer med en hem-ställan om att Kammaren måtte fatta sitt beslut, och sedan ärendet på så sätt hit återkommit och möjligen en ny diskussion uppstått, kommer saken att till följd af Första Kammarens beslut i alla fall förfalla.

För min del får jag erkänna, att ställningen för många arren-datorer är behjertansvärd, och att de äro i behof af någon nedsätt-ning i arrendeafgifterna, då deremot dylik nedsättning för andra arrendatorer icke kan vara nödig. I detta afseende erfordras en ut-redning, innan några eftergifter i arrendenas utgörande böra ifråga-komma.

På denna grund yrkar jag bifall till Stats-Utskottets förslag.

Herr Persson i Vadensjö: På grund af Grefve Sparres yttrande, det han ämnade föreslå en skrivelse till Kongl. Maj:t i denna sak, får jag tillkännagifva, att jag visserligen anser detta vara bra, men jag tror det dock vore ännu bättre att återremittera frågan, hvilket

Om efter- ju möjligen kunde medföra en lindring för arrendatorerne redan
skänkande innevarande år, medan deremot Kongl. Majts förslag med anledning
af en del af af denna Riksdagens skrifvelse icke kan föreläggas Kamrarne förr
arrendena än nästa år.
för kronans fastigheter.

(Forts.) För att sålunda redan 1886 bereda arrendatorerne någon lindring,
på sätt motionen åsyftar, anhåller jag fortfarande om återremiss.

Herr Sam. Johnson: Som jag icke rönt något understöd i min motion i dess helhet, ber jag att få återtaga mitt förra yrkande och instämma med de herrar, som önska frågans återremiss till Stats-Utskottet, något som jag icke kan finna vara så farligt som Herr Lyttkens förmenar. Jag tror nemligen icke att vi behöfva frukta för någon längre diskussion, då frågan återkommer från Utskottet, emedan jag anser att det icke kan vara mer att säga i saken, än som redan blifvit sagdt.

Jag yrkar därför återremiss.

Öfverläggningen var slutad. Af de yrkanden, som derunder förekommit, återstodo nu endast yrkandena om bifall till Utskottets hemställan och om ärendets återmitterande till Utskottet. Herr Talmannen gaf propositioner å dessa yrkanden och fann det förra hafva flertalets röster för sig. Då votering likväl begärdes, blef nu uppsatt, justerad och anslagen en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller hvad Stats-Utskottet hemställt i Utlåtandet N:o 24, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har Kammaren återförvisat ärendet till Utskottet för förnyad behandling.

Voteringen utföll med 114 ja och 35 nej; och hade Kammaren alltså bifallit Utskottets hemställan.

§ 11.

Skedde föredragning af Stats-Utskottets Utlåtande N:o 25, i anledning af väckt motion om efterskänkande af forsellön för arrendatorer af indragna militieboställen, deri Utskottet hemställt, att berörda, inom Andra Kammaren af Herr *Sam. Johnson* väckta motion icke måtte till någon Riksdagens åtgärd föranleda.

Motionären, Herr Sam. Johnson, erhöll ordet och yttrade: Jag ämnar nu icke framställa något yrkande, i synnerhet som min föregående motion fått ett så snöpligt slut. Då Grefve Sparre nu sag

sig ämna hos Riksdagen föreslå en skrifvelse till Kongl. Maj:t angående arrendeafgifternas nedsättande, vill jag hoppas att han äfven upptager deri denna del af saken, som jemväl är af ganska stor betydelse. Jag antager att, om denna skrifvelse kommer till stånd, kommer Kongl. Maj:t att taga denna sak i noggrant öfvervägande, och jag tror äfven, att Domänstyrelsen skall finna hvad jag föreslagit billigt och rättvist och därför understödja saken, då styrelsen naturligtvis har kännedom om de stora svårigheter, hvori arrendatorerne af indragna militieboställen för närvarande befinna sig, likaväl som öfriga kronans arrendatorer.

Om efterskänkande af en del af arrendena för kronans fastigheter.
(Forts.)

Jag gör såsom sagdt nu intet yrkande.

Vidare anfördes icke. Kammaren biföll Utskottets hemställan.

§ 12.

Härefter förekom till afgörande Stats-Utskottets Utlåtande N:o 26, i anledning af väckt motion om nedsättning i arrendet för indragna militieboställena Alvastra och Uckleby inom Östergötlands län.

Angående nedsättning i arrendena för tvänne indragna militieboställen.

Motionären, Herr J. Ericsson i Norrby, hade föreslagit, att Riksdagen ville tillerkänna arrendatorn af indragna militieboställena Alvastra och Uckleby, P. Rhenström, ersättning för å egendomen Alvastra gjorda grundförbättringar enligt deröfver upprättadt värderingsinstrument, eller, om hela summan ej kunde medgifvas, till belopp, som Konungens Befallningshafvande i Östergötlands län tillstyrkt; och att ersättningen måtte utgå på det sätt, att arrendet för innevarande år afräknades, och återstående beloppet fördelades på de kvarvarande arrendeåren; men hemställde Utskottet, på anförda grunder, att motionen måtte lemnas utan afseende.

Sedan denna Utskottets hemställan blifvit uppläst, anförde:

Herr Ericsson i Norrby: Jag hade icke väntat att Stats-Utskottet skulle afstyrka min motion, allra minst på formella skäl, som här synes vara fallet. Det heter nemligen i utlåtandet: »Då, på sätt Domänstyrelsen i ämnet anført, ifrågavarande förbättringar å omförmälda boställe blifvit utförda före den 10 November 1882, då åberopade Kongl. kungörelse utfärdats, och alltså under en tid då utväg att vinna ersättning för de å arrenderade kronoegendomar nedlagda kostnader af förevarande beskaffenhet icke förefans, samt sålunda berörda förbättringar å egendomen måste anses hafva vidtagits utan afsigt att för desamma vinna annan godtgörelse än den, som genom egendomens häfd vore att påräkna» etc. Ja, det tror äfven jag, att personen i fråga icke från början gjort sig någon räkning på ersättning för sina å egendomen nedlagda kostnader. Men sedan nu konjunkturerna blifvit så ytterst svåra och för öfrigt arrendet i och för sig är öfverdrifvet högt, må man icke förundra sig att mannen söker få tillbaka de stora kostnader han nedlagt och genom hvilka han faktiskt betydligt förbättrat egendomen. Det

Angående nedsättning i arrendena för tvänne in-dragna mili-tieboställen är så mycket underligare att Stats-Utskottet icke förordar någon godtgörelse åt honom, som Utskottet erkänner rigtigheten af de värderingsinstrument och öfriga bevis i saken, som föreligga. För mig framställer sig här vid lag helt enkelt den frågan: är det rättvist och billigt att staten godtgör den enskilde för de kostnader han nedlagt på en statsegendom till egendomens fromma? Vidare förekommer, att Utskottet icke velat lemna sitt bifall till motionen, »helst», säger Utskottet, »en arrendatorn i detta fall beviljad ersättning utan tvifvel skulle komma att framkalla flerfaldiga andra anspråk i enahanda afseende.» Nå, än sedan då? Om andra arrendatorer skulle framkomma med lika berättigade anspråk, så kan jag icke finna annat än att staten är skyldig att tillgodose desamma. Jag yrkar bifall till min motion, men med den förändring, att den äskade ersättningen bestämes till det belopp, som Konungens Befallningshafvande i länet tillstyrkt, eller 20,000 kronor. Kostnaden var visserligen upptagen till 24,373 kronor; men då täckdikningen icke blifvit utförd efter en af någon statens ingenjör uppgjord plan, så har samma kostnad blifvit af landshöfdingeembetet nedsatt till 20,000 kronor.

Herr Jonson i Fröstorp: Utskottet har, såsom mig synes, på goda skäl afstyrkt motionen. Då, såsom af handlingarna framgår, ifrågavarande arbete blifvit verkställt långt före den tid, som blifvit bestämd för åtnjutande af ersättning för gjorda förbättringar, har Utskottet icke kunnat tillstyrka bifall till motionen. Ty med enahanda rätt skulle en hel mängd andra personer kunna framkomma med dylika anspråk. Dessutom har ifrågavarande arbete ej blifvit verkställt på sätt kungörelsen bestämmer, när han icke använt landtbruksingenjörer för att upprätta kostnadsförslag, utan endast tillkallat en landtmätare, som uppskattat arbetet.

På nu anförda skäl yrkar jag bifall till Utskottets förslag.

Herr O. B.-Olsson: Om jag observerat att den föregående tälaren begärde ordet, så hade jag icke behöft göra det; och jag skall efter hans anförande nu inskränka mig till att yrka bifall till Utskottets förslag.

Herr Granlund: I motsats mot de två föregående talarne anser jag att motionen hade bort af Utskottet tillstyrkas. Jag har egentligen begärt ordet därför att jag känner till förhållandena vid ifrågavarande egendomar samt för att vitsorda att mannen i fråga gjort sig väl förtjent af den ifrågasatta ersättningen. Han har på egendomen verkställt en mängd förbättringar. Han har visserligen dervid icke anlitat offentligen af staten anställda agronomer, utan enskilda, hvilka han ansett vara lika skickliga. Ut i en till Domänstyrelsen ingifven ansökning har han visat, att de nedlagda kostnaderna uppgå till 24,373 kronor 24 öre. Detta belopp har Kongl. Maj:ts Befallningshafvande i Östergötlands län uti afgifvet yttrande ansett böra nedsättas till 20,000 kronor, och vi må besinna att det icke varit så lätt för en myndighet såsom länsstyrelsen att tillstyrka ett

så stort ersättningsbelopp, om icke skäl dertill förefunnits. Det är så stort
 lika arrendet han utgjort och utgör fortfarande, 600 kubikfot råg, 500 kubikfot korn och 5,010 kronor och anses särdeles nu orimligt högt. Hade icke de tryckta tiderna inträffat, så skulle arrendatorn möjligen icke framkommit med en dylik vördsam framställning. En enskild person, som funne sin egendom så betydligt förbättrad genom sin arrendators försorg, hvilken derjemte erlägger ett så stort arrende, skulle hafva gifvit ett helt annat svar, än det, som nu gifvits på förevärande framställning, men statens arrendatorer hafva icke funnit nåd inför Riksdagen. Jag kommer i håg ett dylikt fall som detta, då en arrendator från Halland eller Skåne, hvilken likaledes vände sig till Riksdagen med begäran om ersättning medelst nedsättning af arrendet därför att jordarealen på det af honom arrenderade boställe var mindre än före auktionen uppgifvits, men äfven han erhöll ett blekladgt nej till svar. Här se vi nu, hurusom Kongl. Maj:t, hos hvilken nu ifrågavarande arrendatorn förut framställt sin ansökan om denna ersättning efter vederbörandes hörande, afslagit densamma af skäl, att de verkställda arbetena ej utförts i enlighet med i lag gällande föreskrifter. Jag medgifver att afslaget är grundadt på fullt formella skäl, som gälla inför lagen, men hvilka icke i fall som detta borde vara gällande i Riksdagen eller af staten, såsom jordegare — men då *nu* icke hopp förefinnes om bifall, skall jag icke göra något yrkande, men har velat framhålla rättmätigheten af sökandens framställning.

Angående
 nedsättning i
 arrendena för
 tvenne in-
 dragna mili-
 tieboställen.
 (Forts)

Herr Petersson i Hamra: Det har varit påfallande att under diskussionen så väl i dag som under föregående vecka höra upprepas erkännandet af det betryck, hvori vårt lands jordbrukare befinna sig. Och särskildt i afton har det uttalats, att man väl vore villig att bereda lindring för kronans arrendatorer, men att man icke kunde gilla det sätt, som därför föreslagits. Man har erkänt att många arrendatorer äro i behof af lindring, men det oakadt har man stannat i det slut, att intet därför borde göras. Men i det föreliggande fallet torde icke någon svårighet förefinnas att vara rättvis. Det gäller en enskild person, som lider ett svårt betryck under dessa svåra tider. Frågan är äfven tillräckligt utredd i det afseendet, att mannen förtjenar någon lindrig, eftersom Konungens Befallningshafvande gifvit utlåtande i den rigtning som skett. I likhet med motionären finner jag sålunda, då de emot bifall till förslaget anförda formella felaktigheterna väga föga tungt, alla billighetsskäl böra tala för motionärens förslag om beviljande af hvad Konungens Befallningshafvande hemställt, eller 20,000 kronor, och jag yrkar därför också bifall till det af motionären framställda yrkande i sådan rigtning.

Herr Pehrsson i Törneryd: Andra skäl än de formella förefinns för visso för afslag på den föreliggande motionen. Den, som påstår annat, torde icke hafva läst Utskottets förslag i dess helhet, och jag ber att i det afseendet få hänvisa till innehållet af den af Utskottet lemnade motivering af dess hemställan. Jag behöver icke citera något deraf, utan vill endast påpeka den omständigheten, att de

Angående gjorda förbättringarne utgöras till stor del af täckdikning, och att nedsättning i det icke blifvit visadt huru denna dikning är utförd. Ett dylikt arbete kan vara mycket värdt, om det är väl utfördt, men har deremot arrendena för tvenne in- föga värde, om utförandet skett dåligt. Dessutom ber jag att få fästa dragna mili- uppmarksamheten uppå, att om icke 1882 års kungörelse rörande ersättning för jordförbättring åt arrendatorer tillkommit, så hade från den ifrågavarande arrendatorn, som tillträdde arrendet 1877 och således före nämnda kungörelses utfärdande, någon framställning om dylik ersättning troligen ej skett.

(Forts.)

Jag anhåller om bifall till Utskottets förslag.

Herr Nilsson i Vrångebol instämde i detta anförande.

Herr Ericsson i Norrby erhöll å nyo ordet och yttrade: Jag medgifver väl att den omtalade täckdikningen icke blifvit utförd i enlighet med landbruksingenjörns föreskrifter, men det är lika väl visadt att täckdikningen uppfyller sitt ändamål, hvartill kommer att den beräknade kostnaden för täckdikningen är minskad med 50 procent. De väsentligaste förbättringarne utgöras af stenbrytning och annat sådant. Om arrendatorn hos en enskild person gjort så stora förbättringar som här är fallet på den arrenderade jorden, föreställer jag mig att den enskilde jordegaren icke underlåter att hålla sin arrendator skadeslös. Dess mera skäl för den påfordrade godtgörelsen förefinnes i detta fall, som arrendatorn har ett så högt arrende, att han ej kan gå ut dermed utan stora uppostringar.

Jag anhåller således fortfarande om bifall till mitt förut framställda yrkande.

Efter det öfverläggningen härmed förklarats slutad, gaf Herr Talmannen, enligt de gjorda yrkandena, propositioner dels på bifall till Utskottets hemställan och dels på afslag derå och bifall i stället till det af Herr Ericsson i Norrby under öfverläggningen framställda yrkande. Herr Talmannen fann den förra propositionen hafva blifvit besvarad med öfvervägande ja, men som votering begärdes, skedde nu uppsättning, justering och anslag af en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller hvad Stats-Utskottet hemställt i Utlåtandet
N:o 26, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har Kammarern, med afslag å Utskottets hemställan,

bifallit Herr J. Ericssons i Norrby under öfverläggningen framställda yrkande.

Voteringen försiggick och utvisade 108 ja mot 24 nej; varande alltså Utskottets hemställan af Kammaren bifallen.

§ 13.

Föredrogs och bifölls Stats-Utskottets Utlåtande N:o 27, i anledning af väckt motion om efterskänkande af en del af arrendet för indragna majorsbostället Strand i Jönköpings län.

§ 14.

Till behandling företogs vidare Banko-Utskottets Utlåtande N:o 3, angående ombyggnad af Riksbankens hus i Göteborg och Malmö.

Angående ombyggnad af Riksbankens hus i Malmö och Göteborg.

Efter föredragning af *punkten 1*, deruti Utskottet hemställt om bemyndigande för fullmäktige i Riksbanken att låta verkställa ombyggnad af Riksbankens fastigheter i Göteborg och Malmö, anförde

Herr Thormænius: Jag skall bedja att få fästa Kammarens uppmärksamhet på ett par punkter i Banko-Utskottets förevarande utlåtande. Enligt hvad detsamma gifver vid handen, har styrelsen för afdelningskontoret i Malmö yttrat, att »styrelsen ansett hela den egentliga banklokalen böra förläggas i andra våningen eller 1 trappa upp, på sätt äfven med de flesta banklokaler vore förhållandet, såsom nationalbankens och privatbankens i Köpenhamn, Skånes enskilda banks i Malmö samt många bankers i Stockholm.» Hvar emot styrelsen för kontoret i Göteborg säger: »Det ligger nemligen i öppen dag, att den trafikerande allmänheten ovilkorligt föredrager att blifva expedierad uti en lätt tillgänglig lokal framför att besöka en dylik, belägen en trappa upp.»

Den ena styrelsen anser sålunda att bankkontoret bör förläggas »en trappa upp», medan den andra säger att det »ovilkorligen» måste förläggas på nedre bottnen. Det förundrar mig, att den styrelse, som står öfver begge de omnämnda styrelserna, icke funnit skäl att bestämma, hvilketdera som är det lämpligaste.

Jag har icke något yrkande att framställa utan har endast velat omnämna detta förhållande.

Vidare yttrades ej. Utskottets hemställan bifölls.

Funkten 2 blef likaledes bifallen.

Andra Kammarens Prot. 1886. N:o 20.

§ 15.

Om användande af bankovinsten. Slutligen företogs handläggning af Banko-Utskottets Memorial N:o 4, i fråga om användandet af Riksbankens vinst för år 1885.

Vid behandlingen af denna fråga hade Utskottet haft att taga i öfvervägande:

1) Kongl. Maj:ts i dess till Riksdagen aflåtna proposition om statsverkets tillstånd och behof gjorda framställning, att af Riksbankens vinst för nämnda år måtte för statsverkets behof anvisas 1,300,000 kronor;

2) en af Herr *J. Anderson* i Tenhult inom Andra Kammaren väckt och till Banko-Utskottet hänvisad motion (N:o 73), »att Riksdagen, med afslag å Kongl. Maj:ts proposition att hälften af Riksbankens vinst må ingå till statsverket, ville besluta, att hela bankovinsten för nästlidna år skall blifva bankens tillhörighet»; och

3) en af Herr *A. P. Lind* likaledes i Andra Kammaren väckt och till Utskottet remitterad motion (N:o 151), »att den uti Kongl. propositionen angående statsverkets tillstånd och behof bland tillgångar och inkomster upptagna andel af Riksbankens behållna vinst för år 1885, kronor 1,300,000, må derifrån uteslutas och af Riksbanken bibehållas till förstärkande af dess grundfond.»

Med afseende ej mindre å den synnerligen fördelaktiga ställning, hvori statsverket för närvarande sig befunde, än ock å de stora utgifter, som under den allra närmaste tiden förestode för Riksbanken i och för tillgodoseende af de nybyggnadsföretag, som ovilkorligen påkallades för Riksbankens hufvudkontor och de två främsta afdelningskontoren, hade Utskottet funnit sig böra för denna gång föreslå ett frånträdande af den under senare åren iakttagna fördelningen af bankovinsten mellan statsverket och Riksbanken samt hemställt, att Riksbankens vinst för nästlidna år, uppgående till 2,773,009 kronor 69 öre, må i sin helhet för Riksbankens räkning bibehållas.

Efter föredragning af ärendet lemnades ordet till

Hans Excellens Herr Statsministern *Themptander*, som yttrade: Då jag begärt ordet i denna fråga, har det icke varit för att yttra mig i sjelfva saken, utan endast för att hemställa, huruvida Kammaren kan finna den närvarande tidpunkten lämplig för att, när man vill komma till det slut Utskottet önskar, företaga frågan till behandling.

Utskottet har med stor majoritet tillstyrkt en afvikelse från den under en lång följd af år iakttagna praxis, att låta ungefär hälften af Riksbankens vinst ingå i budgeten för statsverkets allmänna behof, och hemställt, att hela bankovinsten skulle reserveras för Riksbankens egna ändamål. Utskottet har emellertid till stöd för sitt förslag anført det speciella förhållande, att nybyggnads- och reparationsarbeten i ganska stor omfattning förestode för Riksbankens räk-

ning under den närmaste framtiden och att man för de erforderliga utgifterna därför icke borde draga några medel ur Riksbankens affärsrörelse. Jag medgifver visserligen att med denna motivering blir det beslut, som här tillstyrkts, icke af den betänkliga beskaffenhet, som det skulle vara, i händelse det innebure ett frånträdande för all framtid af grundsatsen att Riksbanken bör lemna bidrag till den allmänna budgeten. Men Utskottet har anfört ett ytterligare skäl, och det är, att Utskottet anser det i alla fall finnas tillräckliga medel för bestridande af statsverkets utgifter. Ja, det är sant att det finnes öfverskott i budgeten, uppgående till mer än de 1,300,000 kr., som nu äro i fråga att derur utesluta, men man bör icke föreställa sig, att de afsättningar af öfverskotten till olika ändamål, som Kongl. Maj:t föreslagit, äro att helt och hållet betrakta såsom besparingar för framtiden; ty bland de föreslagna afsättningsposterna är t. ex. en å 800,000 kr. afsedd för inlösen af frälseräntor. Om den posten vill jag nämna, att då denna budget skall tillämpas vid början af nästinstundande år, hafva sannolikt redan inlösts frälseräntor till så stort belopp, att icke blott dessa 800,000 åtgått, utan ej obetydligt deröfver. Denna af Kongl. Maj:t föreslagna afsättning är således ingen besparing för framtiden, utan en anvisning för en af statsmakterna redan beslutad utgift, som är omedelbart förestående. Jag vill emellertid för närvarande icke bestrida, att större delen af eller möjligen hela bankovinsten kan för denna gång i följd af budgetens ställning reserveras för Riksbankens egna ändamål, men nog torde väl försigtigheten bjuda att icke fatta ett sådant beslut, förrän man vet, huru budgeten kommer att se ut, och därför förefaller det mig som ett dylikt beslut borde fattas först under senare delen af riksdagen, då man är i tillfälle att öfverskåda hela budgeten och de medel som erfordras för dess fyllande. Jag vet väl att det är vanligt, att denna fråga afgöres under den tidigare delen af riksdagen, och att äfven Banko-Utskottets instruktion föranleder till att så bör ske. Detta kan ock utan olägenhet göras vid sådana tillfällen, då beslutet icke afser annat än att godkänna att så stor del af bankovinsten, som Kongl. Maj:t beräknat i budgeten, till statsverket afstås; men då man nu vill komma till ett helt annat resultat och utesluta hela denna inkomstitel från inkomstsidan i budgeten, synes det mig naturligare, att detta beslut icke fattas förrän man kan bedöma, huruvida den af Riksdagen beslutade budgeten medgifver sådant, och det är därför jag anser önskligt, att Kammaren beredde sig tillfälle att senare under riksdagen fatta beslut i denna fråga, såsom Första Kammaren redan gjort.

Vidare anförde

Herr Anderson i Tenhult: Af den Kongl. proposition, som vid riksdagens början utdelades till Kamrarnes ledamöter, vill det synas mig som om statsverket vore i den goda ställning, att det icke hade behof af några medel från Riksbanken. Denna Kammare har dessutom nyss beslutat två större byggnadsföretag för Riksbankens räkning, som medtaga ganska mycket penningar, och Kammarrens

Om användande af bankovinsten.
(Forts.)

Om användande af bankovinsten.
(Forts.)

ledamöter hafva sig äfven väl bekant, hurusom riksdag efter riksdag framkomma motioner, hvori yrkas, att afdelningskontor af Riksbanken skola förläggas till, om icke alla, åtminstone de större residentsstäderna. För min del har jag icke anledning tro annat, än att de i statsverkspropositionen beräknade tillgångarne mycket väl skola räcka till, utan att de medel, som nu äro i fråga, behöfva tillgripas, och derfor yrkar jag bifall till Utskottets förslag.

Herr Hammarberg: Ehuru jag alls icke har något att erinra mot Utskottets förslag, finner jag det dock välbetänkt, att Kammaren af rent principiella skäl uppskjuter att fatta detta beslut. Hans Excellens Herr Statsministern har redan anfört de skäl, som tala för en sådan åtgärd, hvarför jag anser mig kunna inskränka mig till att på grund af dessa skäl yrka frågans återförvisande till Banko-Utskottet, hvarigenom Riksdagen får tillfälle att längre fram fatta beslut i frågan.

Herr Sam. Johnson: Jag för min del hyser, såsom Kammarren torde hafva sig bekant, den uppfattning, att Riksbanken må så mycket som möjligt förstärkas, så att den ensam kan blifva sedelutgifvande, samt de enskilda bankernas sedelutgifningsrätt försvinna. Vid sådant förhållande måste jag naturligtvis äfven önska bifall till Banko-Utskottets föreliggande förslag.

Skulle så inträffa, att budgeten icke skulle gå i hop utan ökade inkomster, så står det ju i Bevillnings-Utskottets makt att i sådant hänseende föreslå åtgärder. Jag yrkar följaktligen, då till det anförda kommer att Riksbanken är i behof af medel till stora förestående byggnadsföretag, bifall till Banko-Utskottets föreliggande betänkande.

Herr Pettersson i Alfvestad: Jag har med stort nöje sett Banko-Utskottets förevarande hemställan. Jag har sedan 1879 väckt flera förslag i riktning af Riksbankens förstärkande och jag finner med mycken glädje, att mitt sträfvande nu äntligen blifvit förverkligadt. Hvad stadsbudgeten beträffar, behöfver den i år icke någon förstärkning. För min del yrkar jag alltså bifall till Utskottets hemställan.

Herr Lyttkens: Då denna fråga förekom inom Banko-Utskottet, så gjorde den åsigt sig derstädes gällande, att man för närvarande skulle innehålla hela bankovinsten för bankens eget ändamål, då det visat sig att statskassans ställning vore sådan, att den kunde tillåta detta. Man antog tillika, att statskassan ett annat år kunde komma i den ställning, att en större del af Riksbankens årsvinst finge för statsverkets behof, och för att undvika förlägenhet för statsverket, anlitas. För min del vill jag i denna sak hvarken inblanda frågan om de enskilda bankernas sedelutgifningsrätt eller ifrågasätta att Bevillnings-Utskottet i anledning af den här föreslagna åtgärden skulle behöfva höja bevillningen. Men jag är fullt öfvertygad om, att med nödig sparsambet från Stats-Utskottets och Riksdagens sida i fråga om beviljande af anslag, af hvilka i min tanke en del kunna anstå

till bättre tider — budgeten skall gå i hop utan anlitande af Riksbankens vinst. Jag är tacksam mot Herr Statsministern därför att han endast hemställt om återremiss och icke om afslag. Det är visserligen sant, att denna fråga kan afgöras på samma sätt längre fram under riksdagen som nu, men yrkar jag likväl bifall till Utskottets hemställan, med tillkännagifvande att jag icke heller ser någon fara i en återremiss.

Om användande af bankovinsten.
(Forts.)

Herr Gumælius: Jemte det att jag till fullo instämmer i hvad den ärade vice ordföranden i Banko-Utskottet anförde, ber jag att få dertill lägga några ord. På sätt Herr Statsministern nämnde, innehåller första § i instruktionen för Banko-Utskottet, att Utskottet bör så fort sig göra låter meddela yttrande och förslag om användande af den under föregående året upplupna bankovinsten. Jag kan då icke inse, att, såsom en ärad talare på göteborgsbanken yttrat, det skulle vara formelt riktigare att uppskjuta afgörandet af denna fråga tills längre fram under riksdagen. Om det vore fråga om att, såsom en ärad talare på smålandsbanken antydde, Riksdagen skulle i bevillningsväg behöfva vidtaga åtgärder att fylla någon genom innehållande af bankovinsten motsedd brist i budgeten, skulle jag visst icke vilja vara med om bifall till föreliggande förslag; men Herr Statsministern har redan betonat, att öfverskott finnes i budgeten till högre belopp, än det hvarom här är fråga. Den omhandlade summan utgör 1,300,000 kronor. Af dessa medel hafva nyss anslagits vid pass 300,000 kronor till uppförande af nya byggnader för Riksbankens kontor i Malmö och Göteborg. Det skulle således här blifva i behåll en million, som kunde användas för riksbanksbyggnad i Stockholm. Nu fogar det sig så, att dessa 1,300,000 kronor, på hvilka statsverket gör anspråk, motsvara temligen jemnt två af öfverskottsposterna i den af Kongl. Maj:ts uppgjorda finansplanen, nemligen 900,000 kronor att afsättas till fonden för ett nytt riksdagshus, och 400,000 kronor att ingå till statsverkets kassaförlagsfond. Dessa belopp motsvara, som sagdt, de här äskade 1,300,000 kronor, och, om det kan blifva någon tvist om, till hvilketdera ändamålet — nytt riksbankshus eller nytt riksdagshus — bankens medel böra i främsta rummet användas, så, och ehuru jag hör till dem som lifligt önska att vi ju förr dess hellre måtte få ett nytt riksdagshus, synes det mig dock, att bankomedlen bättre lämpa sig till att påskynda bygandet af anständigare — jag säger *anständigare* — lokal för Sveriges riksbank, än den nuvarande; och om statsverkets kassaförlagsfond icke skulle anses ännu vara tillräckligt stor för sitt syfte, så lärer väl detta icke vara beroende af de 400,000 kronor, som äro i fråga att nu afsättas till detta ändamål.

Det förefaller mig nästan, som om de två nyssnämnda posterna i Kongl. Maj:ts proposition angående statsverkets tillstånd och behof skulle hafva blifvit ditsatta för att få användning för bankovinsten, då de i det närmaste motsvara detta belopp, men att medlen gagna bättre, om de läggas i tidsenliga bankbyggnader.

På grund af hvad jag sålunda anført hemställer jag om bifall till Utskottet förslag.

Sedan öfverläggningen härmed förklarats slutad, samt Herr Talmannen till proposition upptagit de olika yrkandena, biföll Kammar- Utskottets hemställan.

En af Utskottet i sammanhang med berörda hemställan gjord anmälan lades till handlingarne.

§ 16.

Till bordläggning anmäldes:

Bevillnings-Utskottets Memorial N:o 2, i anledning af Kamrar- nes skiljaktiga beslut rörande 1:sta, 2:dra, 3:dje, 4:de och 5:te punk- terna af Bevillnings-Utskottets Betänkande N:o 1, angående vissa delar af tullbevillningen; och

Andra Kammarens Första Tillfälliga Utskotts Utlåtande N:o 3 (i samlingen N:o 12) i fråga om skrifvelse till Kongl. Maj:t angående höjande af högsta delaktighetsbeloppet i Folkskolelärares pensions- inrättning.

Dessa ärenden skulle uppföras främst å föredragningslistan för nästa sammanträde.

§ 17.

Anmäldes och godkändes Lag-Utskottets förslag till Riksdagens skrifvelse, N:o 11, till Konungen, angående afskaffande af åtskilliga löfteseder.

§ 18.

Justerades protokollsutdrag.

§ 19.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades Herr *S. F. Norén* under fjorton dagar från och med den 16 denna månad.

Härefter åtskildes Kammarens ledamöter kl. half 12 på natten.

In fidem

A. E. J. Johansson.